

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

“Helt plötsligt var det första januari och ‘oj, nu har vi en ny lag att förhålla oss till.’ ”

Beslutsfattaresh resonemang om barnkonventionens inkorporering – en kvalitativ studie.

Klara Asklund & Maria Karastogianni

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2020
Handledare: Helene Hansen

Abstract

Authors: Maria Karastogianni and Klara Asklund

Title: “Suddenly it was the 1st of January and ‘oh now we have a new law to consider.’ “
Decision makers' reasoning regarding the incorporation of the Children’s Rights Convention
– a qualitative study. [Translated title]

Supervisor: Helene Hansen

Assessor: Lars Harrysson

The aim of this study was to create an understanding of how decision makers within social services’ children and youth work resonate regarding the incorporation of the Children’s Rights Convention (CRC). The study is based on six qualitative interviews with professional social workers in different parts of Sweden. Theories within sociology of law were applied in the analysis of the results to illustrate the gap problem within law in books and law in action. Furthermore Hydéns (2002) model of how norms come into existence and become established was used to describe the necessary preconditions for the use of the CRC to turn into a norm within social work. Additionally, Hydéns (2002) model of the structure of laws was applied to create an understanding of the effects of the law. The result of the study suggests that the incorporation of the CRC lacked preparations and guidelines, according to the social workers. Moreover, the decision makers described that the CRC collides with other Swedish laws that contain stronger norms, such as the parent’s rights to decide in contrast to the children’s right to be heard. In conclusion the decision makers do not perceive a big difference in their work since the incorporation of the CRC. They do on the other hand hope that the CRC will show effects within social work in Sweden in the future.

Key words: Children’s Rights Convention, incorporation, decision makers, sociology of law.

Förord

Först och främst vill vi rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som ställde upp och gav sin tid för att dela med sig av intressanta resonemang och reflektioner, trots rådande omständigheter. Ni bidrog till att studien kunde bli verklighet. Vi vill även tacka dig som ställde upp på en provintervju och gav oss värdefull input. Dessutom vill vi tacka vår handledare Helene Hansen vars handledning via Zoom varit ovärderlig. Ditt engagemang och dina goda råd hjälpte oss att föra arbetet framåt. Vi vill även tacka familj och vänner som tog sig tid att läsa vårt arbete och varit hjälpsamma i att se de saker vi själva missat. Slutligen vill vi tacka varandra för ett lysande teamwork, många skratt och diskussioner men framförallt fiket som bidrog till att denna uppsats blev till. Vi hoppas att arbetet med att stärka barns rättigheter fortsätter och ser framemot att förhoppningsvis själva medverka till detta.

Lund, Maj 2020

Klara Asklund & Maria Karastogianni

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte & frågeställningar	3
1.3 Avgränsning	3
1.4 Arbetsfördelning	3
2. Kunskapsläget	4
2.1 Sökningsförfarande	4
2.2 Socialtjänstens arbete med barn efter ratificeringen	4
2.3 Inkorporering av barnkonventionen i andra länder	6
2.4 Kritiska perspektiv gällande barnkonventionen	7
2.5 Yrkesverksammas tillämpning av barnkonventionen	8
3. Teori	10
3.1 <i>Law in books</i> och <i>law in action</i>	10
3.2 Rättsreglers struktur	10
3.3 Normmodellen	11
4. Metod	13
4.1 Metodologiska överväganden och tillvägagångssätt	13
4.1.1 <i>Distansintervjuer</i>	13
4.1.2 <i>Konstruktion av intervjuguide</i>	15
4.2 Urval	16
4.2.1 <i>Presentation av informanterna</i>	17
4.3 Metodens tillförlitlighet	18
4.4 Bearbetning och analys	19
4.5 Etiska överväganden	20
5. Resultat och analys	22
5.1 Utbildning och kunskap om barnkonventionen	22
5.2 Avsaknad av riktlinjer från lagstiftaren	25
5.3 Krock med andra lagar	26
5.3.1 <i>Vuxenperspektiv kontra barnperspektiv</i>	28
5.4 Upplevelse av att kunna uppfylla barnkonventionens artiklar	31
5.5 Förhoppningar om barnkonventionens roll i det framtida arbetet	37
6. Slutdiskussion	40
Referenser	42

Bilagor	45
Bilaga 1: Informationsbrev	45
Bilaga 2: Intervjuguide	46

1. Inledning

1.1 Problemformulering

En av de särskilda grupper socialtjänsten har ansvar för att skydda och stödja i Sverige är barn och unga, vilket framgår i 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Barns lagstadgade rättigheter fördjupas vidare i FN:s barnkonvention, en internationell överenskommelse som fastställer rättigheter varje barn ska ha. Dessa gäller för alla barn upp till 18 år som bor eller vistas i ett land som ratificerat konventionen (Barnombudsmannen 2020). De länder som ansluter sig brukar först underteckna konventionen. Som ett andra steg ratificeras FN:s konventioner, vilket enligt Lindholm (2014, s. 18) betyder att länder binder sig till att följa konventionen. Sverige ratificerade barnkonventionen år 1990, vilket innebär att Sverige gett sitt samtycke till att vara bunden att följa och förverkliga dess artiklar (Lindholm 2014, s. 17). Barnkonventionens syfte är att ge varje barn rätt att behandlas med respekt och få komma till tals oavsett dennes bakgrund. Vidare stipulerar barnkonventionen att ansvarig myndighet i första hand ska beakta vad som bedöms vara barnets bästa i åtgärder som rör barn (Barnombudsmannen 2020).

Den första januari 2020 inkorporerades barnkonventionen i den svenska lagstiftningen under namnet lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

Anledningen till att inkorporeringen av barnkonventionen skedde var bland annat att lagstiftaren ville ge barnkonventionen ställning som svensk lag (Prop. 2017/18:186, s. 73–74). Detta skulle innebära ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta barnets rättigheter vid bedömningar när beslut berör barn (ibid.).

Trots att beslutet om barnkonventionens inkorporering i svensk lag nu trätt i kraft har det varit en omstridd fråga (Thorburn Stern 2019). Kritiken har bland annat fokuserat på bristen av auktoritativa riktlinjer från lagstiftarens sida om rätt tolkning av barnkonventionen i svenskt sammanhang, samt på den svåra frågan om vilken norm som bör råda i en konflikt mellan en bestämmelse i barnkonventionen och befintlig svensk lagstiftning. Till skillnad från situationen i Norge har barnkonventionen nämligen inte fått företrädesrätt i Sverige, vilket skulle innebära att barnkonventionen väger tyngre när den står i konflikt med en annan lag (Barnombudsmannen 2019). Vidare har kritiker hävdade att denna brist på vägledning

möjliggör ett brett spektrum av tolkningar för svenska beslutsfattare som arbetar med barnkonventionen. Detta kan i sin tur leda till inkonsekvent rättspraxis i enskilda fall (Thorburn Stern 2019). Som ett resultat har det ifrågasatts om detta tillvägagångssätt för att införliva barnkonventionen i bindande svensk lag verkligen kommer att göra någon skillnad i praktiken när det gäller respekten för barns rättigheter i Sverige (Thorburn Stern 2019). I ljuset av den komplicerade situationen i Sverige kan det därför vara svårt för beslutsfattare inom socialtjänsten att arbeta utifrån barnkonventionen.

Även barnkonventionens roll inom det sociala arbetet har nämligen kritiserats, då konventionen kan medföra att rättigheter ställs mot rättigheter (Roose & De Bie 2008). Detta kan i sin tur skada både barn, vårdnadshavare och socialarbetare (ibid.). I studier av det arbete som norska socialsekreterare utför har det framkommit att dessa upplever en svårighet att följa barnkonventionen vad gäller barns rätt att komma till tals. Detta beror dels på att handläggarna inte vill skada barnet, dels för att de menar att det är svårt och komplext att involvera barn. Dessutom upplever socialsekreterarna att de saknar verktyg och möjligheter att skapa relationer till barnen (Vis, Holtan & Thomas 2012). Denna situation har alltså uppstått trots att Norge inkorporerade barnkonventionen i sin lagstiftning redan 2003 (Unicef 2018).

Eftersom socialtjänsten är samhällets yttersta skyddsnät för barn i utsatta livssituationer är det av vikt att beslutsfattare inom socialtjänsten har tillräckligt med uppdaterad kunskap om vad barns rättigheter är, innebär samt förutsätter. Då Sverige har förbundit sig att arbeta utifrån barnkonventionen sedan 30 år tillbaka har socialtjänsten arbetat utifrån ett barnperspektiv redan innan barnkonventionens inkorporering (Cederborg 2014, s. 9). Idag kan dock samtliga av barnkonventionens artiklar åberopas och beslutsfattare är lagligt bundna att följa dessa. Vad innebär då detta för beslutsfattaress dagliga arbete nu när barnkonventionen har inkorporerats?

Med anledning av detta nya spänningsfält har vi undersökt hur beslutsfattare inom socialtjänstens område barn och unga resonerar om barnkonventionens inkorporering i relation till sitt arbete. Vår studies relevans för socialt arbete grundar sig i att den bidrar till en förståelse för hur yrkesverksamma socionomer resonerar om sitt arbete med den nya lagstiftningen, samt hur de hanterar det faktum att det inte finns någon rättspraxis gällande lagens genomförande. Införandet av nya lagar är i högsta grad en politisk fråga och kan

handla om vilka normer som existerar i samhället. Därför är det av intresse att undersöka hur de som ska tillämpa lagen och fatta beslut utifrån den resonerar om dess införande.

1.2 Syfte & frågeställningar

Syftet med vår studie är att skapa en förståelse för hur beslutsfattare inom socialtjänstens område barn och unga resonerar om inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag i relation till sitt dagliga arbete. Våra frågeställningar är således:

- Hur resonerar beslutsfattare om sitt sätt att arbeta med barnkonventionen innan den inkorporerades i svensk lagstiftning?
- Hur resonerar beslutsfattare om sitt sätt att arbeta med barnkonventionen nu när den inkorporerats i svensk lagstiftning?
- Hur resonerar beslutsfattare om det framtida arbetet med barnkonventionen som svensk lag?

1.3 Avgränsning

Vi valde att genomföra vår undersökning med hjälp av informanter som arbetar som beslutsfattare med barn och unga på socialtjänsten i olika kommuner i Sverige. Med beslutsfattare avses socialarbetare som är involverade i barnavårdsutredningar och fattar beslut utifrån rådande lagstiftning.

1.4 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi arbetat tillsammans och den slutgiltiga texten är produkten av diskussioner som vi sedan författat gemensamt. Den enda uppdelningen som gjorts var under intervjutillfällena. Vi höll i tre intervjuer var men var närvarande vid samtliga och antecknade när vi inte själva höll i intervjun. Antecknaren gavs även möjlighet att ställa frågor i slutet av varje intervju.

2. Kunskapsläget

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning på vårt valda forskningsområde. Inledningsvis beskrivs sökningsförfarandet och därefter presenteras socialtjänstens arbete med barnkonventionen före inkorporeringen. Sedan lyfts inkorporeringen av barnkonventionen i andra länder fram och kritiska perspektiv på barns rättigheter presenteras. Slutligen ges en översikt över yrkesverksammas tillämpning av barnkonventionen.

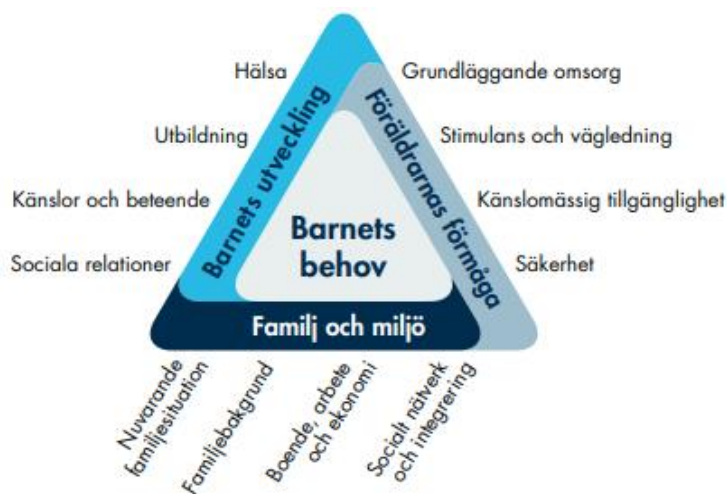
2.1 Sökningsförfarande

För att finna relevant forskning inom vårt valda område har vi använt oss av bibliotekets sökningstjänster LUBsearch och Google Scholar. De sökord vi har angett är *children's rights convention *incorporation *social work, *barnkonventionen *inkorporering *socialarbetare *socialt arbete. I de artiklar vi har funnit har vi sedan tittat på de referenser som författarna har använt sig av för att få fram ytterligare källor. Vidare har vi läst kandidatuppsatser som skrivits före barnkonventionens inkorporering och genomskökt uppsatsernas källor för att få förslag på fler artiklar och böcker. Rapporter från Barnombudsmannen, regeringens propositioner samt handböcker för socialtjänsten har vi hittat genom databasen Google med hjälp av sökorden *barnkonventionen *inkorporering *Sverige *socialtjänsten. Även internationella studier har inkluderats eftersom vi ville belysa hur arbetet med inkorporeringen av barnkonventionen har sett ut utanför Sverige.

2.2 Socialtjänstens arbete med barn efter ratificeringen

Socialnämnden har sedan barnkonventionens ratificering år 1990 haft ett särskilt ansvar för att säkerställa barns rättigheter och bland annat arbetat utifrån ett barnperspektiv (Cederborg 2014, s. 9). Innebörden av att ha ett barnperspektiv är en omdiskuterad fråga men kan sägas innebära att ansvariga beslutsfattare inför ett beslut ska överväga om beslutet berör barnet och i sådana fall på vilket sätt det gör det (Socialstyrelsen 2015a, s. 20). På så sätt ska det garanteras att barn ses som fullvärdiga medborgare i alla sammanhang och därmed ska bemötas med respekt. Vidare ska socialtjänsten även arbeta utifrån ett barnrättsperspektiv. Om en åtgärd eller ett beslut bedöms få konsekvenser för ett barn ska barns rättigheter enligt barnkonventionen beaktas. Att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses inom socialtjänstens arbete innebär alltså att ha ett barnrättsperspektiv (ibid.).

Som stöd för socialnämndens arbete med barn och unga har Socialstyrelsen (2015a, s. 37) utvecklat ett handläggnings- och dokumentationssystem som kallas BBIC. Detta står för *Barns behov i centrum*. Systemet ska ge stöd genom en hel utredningsprocess, från det att ett ärende aktualiseras tills att en eventuell insats är avslutad. Kunskapsgrunden i BBIC brukar belysas med hjälp av en triangel. Denna triangel utgår från en helhetssyn på barn och unga där olika behov framhålls som ska spegla de mänskliga rättigheterna barn har enligt barnkonventionen. Rubrikerna som ingår för att utreda och följa upp barns behov är barnets utveckling, föräldrarnas förmåga samt familj och miljö (se figur 1).

Figur 1. BBIC-triangeln. Källa: Socialstyrelsen (2015a, s. 38).

Vidare är barnets bästa något som alltid ska beaktas i arbetet med barn och unga inom socialtjänsten (Kunskapsguiden 2017). Vid åtgärder som handlar om vård och behandlingsinsatser för barn ska dessutom vad som är det bästa för barnet vara avgörande. Vad som är barnets bästa definieras dock inte mycket närmare, varken i socialtjänstlagen eller i lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (hädanefter SoL och LVU). Inte heller i barnkonventionen finns någon definition av barnets bästa (Socialstyrelsen 2015a, s. 25). För att avgöra vad barnets bästa är ska en bedömning göras i varje enskilt fall och det får sin betydelse först i ett givet sammanhang och är därmed resultatet av en process i flera steg. Bland annat ska vetenskap och beprövad erfarenhet beaktas och underlag från närstående och yrkespersoner som har kunskaper om barnet ska inhämtas. Även det som barnet själv ger uttryck för ska beaktas (Kunskapsguiden 2017). I det praktiska arbetet kan det innebära svåra ställningstaganden gällande tillämpningen av principen om barnets bästa. Exempelvis är det som är bra för hela familjen ofta också till barnets bästa, men i vissa fall kan barnperspektivet

stå i motsättning till ett vuxenperspektiv. Vid en konflikt mellan dessa ska barnets intresse dock ha företräde (ibid.).

Vid bedömningen av i vilken utsträckning barnets åsikter ska få utöva ett inflytande ska socialtjänsten ta hänsyn till barnets ålder och mognad (Kunskapsguiden 2017). För att stötta yrkesverksamma i bedömningen av barnets mognad i förhållande till delaktighet har Socialstyrelsen (2015b) på uppdrag av regeringen tagit fram ett kunskapsstöd för bland annat socialtjänsten. Eftersom det i lagstiftningen framhålls att barnets åsikter ska tillmätas betydelse utifrån ålder och mognad behöver yrkesverksamma ha utbildning i dessa frågor. Det framgår i kunskapsstödet att den professionella bör få möjlighet att resonera och problematisera kring frågan i den enskilda bedömningen (Socialstyrelsen 2015b, s. 19). Vad gäller barns syn på delaktighet inom socialtjänsten upplever barn ibland att de inte hinner prata färdigt, enligt inhämtad information från Socialstyrelsen (2015a, s. 91). Dessutom kan de uppleva att socialsekreterare inte ställer viktiga frågor (ibid.).

2.3 Inkorporering av barnkonventionen i andra länder

I en artikel av Lundy, Kilkelly och Byrne (2013) behandlas varierande sätt som olika länder har valt att införliva barnkonventionen på. Utifrån intervjuer genomförda i sex länder dras slutsatsen att barns rättigheter är bättre skyddade i länder som har gett juridisk status åt barnkonventionen och följt upp detta genom att skapa de system som krävs för att implementera barns rättigheter. Även om det är möjligt att hävda att inkorporering inte var nödvändig för de åtgärder som följde (det vill säga att länder där barnkonventionen inte inkorporerades ändå kunde uppnå samma resultat), visar studien att det i sig är ett viktigt mål att ge barnkonventionen kraft som nationell lag. I synnerhet har både inkorporeringsprocessen (som ökar medvetenheten och kan åtföljas av systematisk utbildning av beslutsfattare) och resultatet (där barnkonventionen blir internaliserad i systemet på nationell nivå) ett betydande värde för att tjänstemän ska kunna tillgodose barns rättigheter (ibid.).

I en enkätstudie av Vis, Holtan och Thomas (2012), som berör socialarbetare i Norge och barns rätt att komma till tals i utredningar, diskuteras huruvida socialarbetare försöker ge barn en effektiv röst i beslutsprocesser. I studien framgår att trots det faktum att barnkonventionen är inkorporerad i norsk lagstiftning och ständiga försök görs för att öka barns deltagande i

norska barnskyddsärenden, måste mer göras för att följa denna artikel i barnkonventionen. Resultatet i studien tyder på att det finns tre huvudskäl till att barn inte får delta i barnskyddsärenden. Dessa är kommunikationssvårigheter, att barnens deltagande inte anses nödvändigt eller att deltagande anses olämpligt och skadligt. En av anledningarna till att vissa socialarbetare inte försöker underlätta barns deltagande är att de är rädda för att skada barn i processen. Andra respondenter anser att deltagande är nödvändigt och försöker att arbeta med barn på ett deltagande sätt. De kan dock uppleva svårigheten och komplexiteten i att uppnå ett effektivt deltagande i samband med behandlingen av barnskyddsärenden. Slutligen kan socialarbetare känna att de saknar den kommunikationsförmågan som behövs för att engagera barn och att organisatoriska hinder ibland inte tillåter dem att utveckla de nödvändiga relationerna (ibid.).

2.4 Kritiska perspektiv gällande barnkonventionen

Enligt Thorburn Stern (2019) medför barnkonventionens inkorporering i svensk lagstiftning en del utmaningar. Utifrån ett lagtekniskt synsätt innehåller barnkonventionen vaga definitioner och har bland annat fått kritik för att vara oprecis och därför svår att tillämpa i domstol. Dessutom har det uppkommit kritik gällande att det inte finns någon rättspraxis från en internationell domstol eller liknande övervakningsorgan som ger vägledning om tolkningen av barnkonventionen. Ett annat argument mot inkorporeringen av barnkonventionen har varit att barnkonventionen som ett rättsligt instrument skiljer sig från svensk lag i formulering och struktur. En följd av detta kan innebära att den direkta tillämpningen i en svensk domstol eller av svenska beslutsfattare blir svår och att dessa beslutsfattare kan få problem med att tolka lagen. Detta är något Lagrådet (2017, s. 4) lyfter fram i sitt yttrande i samband med regeringens lagrådsremiss, då de menar att det är bekymmersamt att lägga ansvaret för konventionens inkorporering på rättstillämpningen. Denna slutsats dras eftersom de anser att auktoritativa riktlinjer kommer att dröja och frågor inte kommer att besvaras. Enligt Lagrådet (ibid.) är det en bakvänd ordning att först inkorporera barnkonventionen i svensk lag, för att sedan se hur väl den stämmer överens med befintlig svensk lagstiftning. Thorburn Stern (2019) lyfter dock fram att barnkonventionen som lag förväntas stärka barnets roll som rättighetsinnehavare samt att dess position som svensk lag gör det mer sannolikt att den ökar beaktandet av barns rättigheter hos beslutsfattare, men även i allmänhet.

Enligt Roose och De Bie (2008) kan ett barnrättsperspektiv inom det sociala arbetet innebära en risk inom det västerländska samhället. Detta baserar författarna på att barns rättigheter kan tolkas på olika sätt, vilket får olika konsekvenser för barn och socialarbetare. Vidare kan ett rättighetsperspektiv på sociala problem innebära att fokus läggs på vem som i juridisk mening har rätt eller fel och att dialogen därmed tar slut där. Debatten om barns rättigheter kan alltså komma att bli en debatt kring deras juridiska status och lämnar inte mycket kvar för andra tolkningar av sociala problem. Dessutom framhålls även att vårdnadshavares auktoritet kan komma att ifrågasättas, eftersom de enligt ett hårdraget perspektiv av barnkonventionen endast finns till för att tillgodose barnets rättigheter. Sammanfattningsvis driver författarna tesen att ett barnrättsperspektiv kan ha negativa effekter på socialarbetare, barn och vårdnadshavare (ibid.).

I en nyutgiven årsrapport om barnet som rättighetsbärare konstaterar Barnombudsmannen (2020, s. 7) att föräldrarätten idag ofta väger tyngre än barnrätten, vilket de menar även har stöd i den nuvarande lagstiftningen. Bland annat lyfts det olämplighetsrekvisit som finns i 6 kap. 19 § föräldrabalken fram, som stadgar att i ärenden som rör barn ska barnet höras, om det inte kan anses vara olämpligt (Barnombudsmannen 2020, s. 13). Detta belyser även sociologen Krappmann (2010, s. 505), då han menar att vårdnadshavares rättigheter skyddas i flera länders rättssystem. Kompromissen som gjordes i barnkonventionen återfinns i artikel 5 som belyser att vårdnadshavare har en skyldighet att stödja och vägleda sina barn, samtidigt som de ska ta hänsyn till barnets utveckling och förmågor (ibid.). Det olämplighetsrekvisit som finns i både föräldrabalken och utlänningslagen är enligt Barnombudsmannen (2020, s. 51) ett hinder för att barnkonventionens princip om barns rätt att komma till tals ska få genomslag i Sverige. För att barnkonventionen ska få genomslag på dessa punkter framhåller rapporten att befintlig svensk lagstiftning behöver ändras (ibid.).

2.5 Yrkesverksammas tillämpning av barnkonventionen

Barnrättskommittén, som ger konventionsstaterna generella kommentarer, har i sina rekommendationer till Sverige uttryckt en oro gällande hur barnets bästa tillgodoses. Kommittén menar att relevanta yrkesverksamma inte har tillräckligt med kunskap om bedömningen av barnets bästa, samt att det inte görs obligatoriska konsekvensanalyser med utgångspunkt i barns rättigheter vid åtgärder som rör barn (Barnombudsmannen 2015, s. 4). Vidare menar kommittén att barns rättigheter att komma till tals inte beaktas tillräckligt i

praktiken vad gäller bland annat utredningar inom socialtjänsten (Barnombudsmannen 2015, s. 5).

För att en implementering av barnkonventionen ska kunna ske framhåller även Lindholm (2014, s. 22) att de som tillämpar lagen måste inneha en förståelse av den, samt en vilja till att genomföra beslut enligt dess principer. Lagtillämparen måste bli medveten om sina egna åsikter och värderingar, då detta är något som varje enskild individ för med sig i arbetet för att implementera barnkonventionen (Lindholm 2014, s. 23). Således är det av vikt att beslutsfattare kan reflektera över sin syn på barn och hur detta i sin tur påverkar det egna beteendet i arbetet. Dessutom krävs det tydliga mål och stöttning från ledningen för att tillämparen ska kunna arbeta med implementeringen (Lindholm 2014, s. 22).

Utifrån ett rättssociologiskt perspektiv lyfter Olsson och Sonander (2019) fram polisen och även andra yrkesverksamma grupper när det gäller att omsätta barnkonventionen i handling. Fokus läggs på artikel 3 om barnets bästa och artikel 12 om barns rätt att komma till tals. Grunden för författarnas resonemang är att de som arbetar inom polisen, socialtjänsten och skolan ofta har ett stort handlingsutrymme vad gäller beslutsfattande. Detta gäller även i relation till barnkonventionen eftersom dess artiklar inte kan vägleda den yrkesverksamma i den enskilda situationen, då artiklarna innehåller medvetet vaga formuleringar (Olsson & Sonander 2019, s. 163). Detta innebär att lagtillämparen måste ha kunskap om vad barnets bästa är i det enskilda fallet, samt hur det tar sig uttryck i den specifika situationen. Denna kunskap ska handla generellt om barn, om annan lagstiftning och om barnkonventionen (Olsson & Sonander 2019, s. 164). Även artikel 12 om barns rätt att komma till tals medför ett stort handlingsutrymme för handläggare enligt Olsson och Sonander (2019, s. 172), där det finns olika tolkningar inom olika myndigheter och inom polisen.

3. Teori

Nedan presenteras olika begrepp inom rättssociologin som vi valt ut eftersom de kan hjälpa oss att bättre förstå vårt material. Anledningen till att vi valt att utgå från rättssociologiska teorier är att dessa kan användas för att förstå rättsregler i relation till samhället. Detta är relevant i förhållande till vår studie eftersom vårt syfte är att undersöka hur beslutsfattare resonerar kring arbetet med en ny lag. Inledningsvis lyfts distinktionen mellan *law in books* och *law in action*, återgiven av Baier, Svensson och Nafstad (2018), fram som används för att vi ska kunna analysera informanternas resonemang om det skrivna i barnkonventionen jämfört med hur det praktiseras. Även skillnaden mellan dessa som brukar benämnas *the gap problem* (Baier, Svensson & Nafstad 2018) tas upp. Därefter lyfts Hydéns (2002) modell över rättsreglers struktur fram då den kan hjälpa oss att förstå rättens effekter. Slutligen presenteras Hydéns (2002) normmodell över vilka förutsättningar som krävs för normers existens och etablering.

3.1 *Law in books* och *law in action*

Ett användbart begreppspar inom rättssociologin för vårt arbete är *law in books* respektive *law in action*. Det första av de två begreppen syftar på rättsregler som finns i de olika rättskällorna och uttrycks i normativa satser, det vill säga lagtext (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 40). Det andra begreppet återspeglar hur dessa rättsregler faktiskt tolkas och tillämpas i exempelvis domstolar och inom olika myndigheter i praktiken (ibid.). Skillnaden mellan dessa två begrepp och även skillnaden mellan rätten och handlingar som genomförs i samhället på det stora hela kan benämnas *the gap problem* (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 41). *The gap problem* kan därmed förstås utifrån hur lagstiftarna tänkt sig att lagen ska verka jämfört med hur lagen faktiskt tas emot och används praktiskt av myndigheter. Med andra ord kan detta innebära att det föreligger spänningar mellan det sätt som normer formulerats på och hur de sedan praktiseras (ibid.).

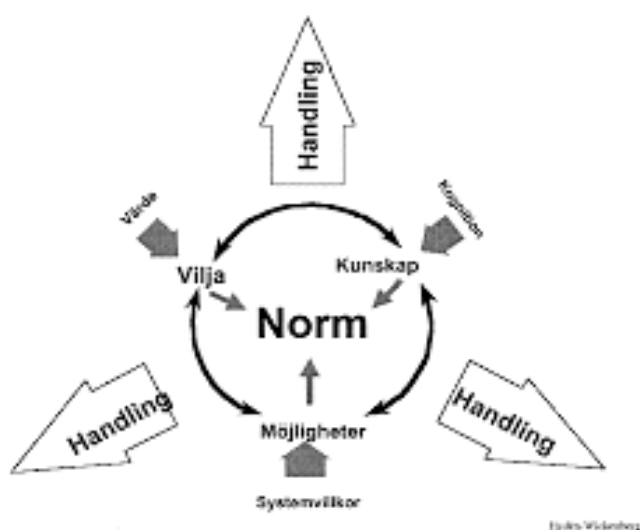
3.2 Rättsreglers struktur

För att studera rättens effekter krävs en förståelse för hur rättsreglerna är strukturerade, anser Baier, Svensson och Nafstad (2018, s. 51). Utifrån denna tanke har Hydén (2002, s. 136) utvecklat en modell som består av tre olika dimensioner på en lag, nämligen vad-, vem-, och hur-regler. Enligt Baier, Svensson och Nafstad (2018, s. 51) svarar vad-regeln på frågan om

vad lagen ska göra och vad den är ämnad att uppnå. Här stadgas alltså vad lagstiftaren anser vara en rättighet eller skyldighet som är viktig. Vem-regeln svarar på frågan om vem lagstiftaren anser har det formella ansvaret för att lagen ska omsättas i verkligheten (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 52). Den sista kategorin som innehåller hur-regler behandlar handläggningsregler, det vill säga hur lagens innehåll ska administreras, samt hur ärenden och beslut ska gå till (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 53). Om inte samtliga delar föreligger finns en risk att lagen inte får någon effekt, vilket innebär att rättigheterna endast existerar *in books* men inte *in action* (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 54).

3.3 Normmodellen

Vidare finns det olika rättssociologiska perspektiv som utgår från att rätten och dess effekter är beroende av de normstrukturer som finns i samhället. Ett av dessa perspektiv grundar sig på att sociala normer är de som har effekt och att rättens effekter blir beroende av hur väl de sammanfaller med dessa normstrukturer (Baier, Svensson & Nafstad 2018, s. 41). Begreppet norm är svårt att definiera men kan förenklat sägas handla om hur människor förväntas handla i en specifik situation (Hydén 2002, s. 98). Hur normer kan förstås presenterar Hydén (2002, s. 280) genom en normmodell (se figur 2) i vilken en beskrivning av normers uppkomst och etablering i samhället görs. Normmodellen utgår från tre förutsättningar för handlingar vilka är vilja/värderingar (V), kunskap/kognition (K) samt möjligheter/systemvillkor (SM). Denna modell är ett användbart analysredskap för att tolka och belysa beslutsfattarnas resonemang i studiens resultat och analys.

Figur 2. Normmodellen. Källa: Hydén (2002, s. 284).

Den första förutsättningen som Hydén (2002, s. 285) talar om är vilja/värderingar (V), vilken beskrivs ligga till grund för individers eller grupper handlande samt vilka drivkrafter som finns bakom handlandet. Dessa drivkrafter kan kopplas samman med diverse motivationssystem. Bland de exempel som nämns finns människans inre samvete, moral och etik, politiska åsikter, religion samt ekonomiska förutsättningar (ibid.).

Den andra förutsättningen Hydén (2002, s. 285) tar upp är kunskap/kognition (K), vilken beskrivs vara en viktig komponent för att en norm ska etableras samt reproduceras. Kunskapen är beroende av hur människor ser och uppfattar sin värld. Människors kunskap kommer exempelvis från utbildning, erfarenheter, individers personliga egenskaper samt makt. Utöver kunskap behandlar (K) även den bakomliggande förutsättningen kognition, som är en viktig del i förståelsen av hur individer förstår samt tolkar omvärlden (ibid.).

Den sista förutsättningen möjligheter/systemvillkor (SM) omfattas av de faktiska möjligheterna och systemvillkoren som finns i samhället för en handling (Hydén 2002, s. 19). Systemvillkor kan ses som de villkor och generella begränsningar som återfinns i de samhällsliga och naturliga systemen (Hydén 2002 s. 283). Det är både naturlagar och lagar inom samhället som sätter gränser för individen, på samma gång som de lägger en grund för vad som överhuvudtaget är genomförbart mänskligt handlande (Hydén 2002, s. 20).

De aspekter som ovan berörts gällande normmodellen behandlar frågan om vilka delar av normen som påverkar människans handlande (Hydén 2002, s. 287). Det är viktigt att känna till att normens förutsättningar i normbildningsprocessen påverkar varandra ömsesidigt. Viljan och värderingarna kommer att påverka vad som blir väsentligt som kunskap, det vill säga vad vi söker efter. Dessutom påverkar kunskapen vilka möjligheter som finns. Samtidigt är kunskap sammankopplat med och beroende av systemvillkoren. Det är systemvillkoren som har konsekvenser för vilka värderingar samt drivkrafter som finns i samhället överlag (ibid.).

4. Metod

I detta avsnitt presenteras vår valda metod. Vidare argumenterar vi för de metodologiska avvägningar som gjorts och beskriver hur vi gått tillväga i studiens genomförande. Slutligen presenteras de etiska överväganden som tagits hänsyn till i processen.

4.1 Metodologiska överväganden och tillvägagångssätt

För att kunna besvara de frågeställningar som vi har formulerat valde vi att använda oss av en kvalitativ metod med empiri grundad på semistrukturerade intervjuer. Anledningen till detta var att vårt syfte handlar om hur beslutsfattare resonerar om barnkonventionens inkorporering, vilket innebar att en kvalitativ metod var mer lämplig att använda än en kvantitativ. Vi ville nämligen skapa en djupgående förståelse för det ämne vi valt att undersöka, vilket gjorde intervjuer användbart för oss. Enligt Bryman (2018, s. 562) har intervjupersoner i kvalitativa intervjuer större möjlighet att ge sina egna resonemang och tolkningar i ämnet än i kvantitativa. Vårt val av att använda oss av semistrukturerade intervjuer motiveras av dess flexibilitet, då det är möjligt att omformulera frågor om det krävs under tiden som intervjuerna pågår (Bryman 2018, s. 561). Det innebar också att vi kunde vara följsamma och ställa fördjupande frågor när vi fick svar som gjorde oss intresserade av frågor vi inte tänkt på tidigare.

Vi var medvetna om att vi i vår första frågeställning (gällande hur beslutsfattare resonerade innan inkorporeringen skedde) möjligtvis skulle få svar som färgades av deras nuvarande tankesätt, eftersom händelsen ligger bakåt i tiden. Dessutom kan beslutsfattarna se det som har skett ur ett annat perspektiv idag. Trots detta tänkte vi att frågeställningen kunde fånga ett värdefullt före/efter perspektiv i beslutsfattarnas resonemang och därmed se ifall de resonerade kring en eventuell förändring.

4.1.1 Distansintervjuer

På grund av den rådande coronapandemin bestämde vi oss i samråd med vår handledare för att genomföra våra intervjuer digitalt via Zoom/Skype eller över telefon. I vårt informationsbrev (se bilaga 1) var vi öppna med att vi kunde vara flexibla angående vilket sätt intervjuerna genomfördes på och lät intervjupersonerna bestämma det alternativ de kände sig mest bekväma med. Sammantaget genomförde vi två telefonintervjuer, två Zoom-intervjuer, en Microsoft Teams-intervju samt en Skype-intervju. Dessa sätt att hålla intervjuer

på medförde flera olika aspekter som var viktiga att tänka på. Det innebar exempelvis att vi var beroende av att tekniken skulle fungera, samt att våra intervjupersoner hade kunskap om hur de digitala videofunktionerna används.

En fördel med intervjuer via Skype och video överlag är att personer som annars inte skulle ha ställt upp på att bli intervjuade kan acceptera en intervju av denna typ (Bryman 2018, s. 593). Vidare visar studier att skillnader mellan telefonintervjuer och direkta intervjuer är små och att det inte finns fog för den utbredda oron inför telefonintervjuer (Bryman 2018, s. 583). Hade vi valt att genomföra personliga möten under denna tid hade förmodligen inga intervjupersoner velat ställa upp av rädsla för sin hälsa och med tanke på de restriktioner som infördes. Vidare menar Bryman (2018 s. 593) att det inte finns något som tyder på att möjligheten för intervjuaren att få till en trygg atmosfär blir mindre i en videointervju jämfört med ett personligt möte.

Trots detta är det dock viktigt att reflektera kring begränsningarna i det mänskliga mötet i videosamtalet, eftersom det är skillnad på att träffa någon i ett personligt möte och att träffas digitalt via nätet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 39). Å ena sidan gick det att via video se intervjupersonens ansiktsuttryck och läsa av kroppsspråket till viss del, å andra sidan uppstod det ibland tekniska störningar som kanske gjorde att vi missade viktiga signaler. Detta kan även gälla ljudupptaget där viktiga ord hade kunnat gå förlorade. Detsamma gällde telefonintervjuerna där vi även gick miste om kroppsspråket. Av den anledningen var det viktigt för oss som intervjuare att vara lyhörda och anpassa oss efter den givna formen för intervjun samt ställa klargörande frågor. Dessutom erbjöd vi samtliga intervjupersoner att läsa igenom den transkriberade intervjun för att de skulle kunna säkerställa att vi hade uppfattat dem rätt och inte missat något.

En vidare begränsning i video- och telefonintervjuer är att det initiala småpratet, som kan leda till just den trygga atmosfären vi tidigare nämnt, kan vara svårare att få till. Av den anledningen ville vi gärna genomföra en provintervju för att öva på att hålla i en intervju med någon som vi kände sedan innan och som kunde ge oss säkerhet i rollen som intervjuare. Därför genomförde vi en provintervju med en kontakt inom socialtjänsten via Zoom, som även gav oss feedback på vår intervjuguide (se bilaga 2). Vi avsatte sedan även tid i början av våra riktiga intervjuer för småprat och information, vilket gav en slags sammanhangsmarkering som fungerade bra för samtalets fortsatta upplägg.

Intervjuerna spelades in med hjälp av en app som heter “Röstmemo” i våra telefoner efter att vi inhämtat samtycke från våra intervjupersoner. I början av intervjuerna informerade vi samtliga om att de hade möjlighet till att avböja en inspelning men alla samtyckte. Hade någon sagt nej till att bli inspelad hade en av oss antecknat intervjun medan den andre ställt frågor och på så sätt förhoppningsvis fångat upp det mesta. Under samtliga intervjuer antecknade en av oss på datorn medan den andra förde själva intervjun. Det inspelade materialet transkriberades sedan ordagrant av oss gemensamt i nära anslutning till intervjun för att vi skulle kunna fördjupa oss i materialet och ha möjlighet att fånga upp något som inspelningen kanske hade missat.

4.1.2 Konstruktion av intervjuguide

Vid genomförandet av semistrukturerade intervjuer är det enligt Bryman (2018, s. 565) inte särskilt vanligt att lika stor vikt läggs vid intervjuguiden som vid strukturerade intervjuer. Intervjuguiden bör vara väldigt flexibel och kan exempelvis enbart innehålla korta teman. Det viktigaste är att forskaren kan få svar på sina frågor genom intervjuguiden men även vara fri att anpassa frågorna efter situationen och intervjupersonen (ibid.).

Vi började med att utgå från våra frågeställningar och försöka hitta teman i dem. Det tedde sig ganska naturligt att de tre övergripande teman vi konstaterade var det förflutna, nutiden och framtiden relaterat till barnkonventionens inkorporering. När teman hade skapats började vi skriva förslag på frågor som hörde till varje tema. Här tog vi inspiration av tidigare forskning, bland annat Barnombudsmannens (2020) årsrapport där yrkesverksamma intervjuas om sin syn på barnkonventionens inkorporering. Vidare läste vi igenom studentuppsatser som skrivits före barnkonventionens inkorporering som intervjuat socialsekreterare om deras förväntningar för att få inspiration till vår studie.

Inledningsvis började vi med att skriva tre inledande frågor om intervjupersonen och dennes arbetsplats för att få en liten uppvärmning i intervjusituationen och för att sätta ett sammanhang. Vi lade vikt vid att ha så öppna frågor som möjligt och inte ställa ledande frågor för att undvika att på något sätt påverka svaren. När vi hade frågor som kunde besvaras med “ja” eller “nej” följde vi upp dessa med följdfrågor för att få djupgående svar. I samtliga intervjuer fanns det möjlighet att ändra ordningen på frågorna. En ändring kunde vara om intervjupersonerna kom in på något vi först tänkt fråga om senare eller om vi fick ett svar vi ville fördjupa oss i. Inför varje intervju gick vi in med en öppen inställning för

intervjupersonens resonemang. För att i slutet av intervjun försäkra oss om att vi inte missat något intressant perspektiv frågade intervjuaren alltid antecknaren om det fanns några vidare frågor personen tänkt på.

4.2 Urval

Den urvalsmetod vi valde att använda oss av i första hand för att komma i kontakt med intervjupersonerna var en kombination av bekvämlighets- och snöbollsurval. Enligt Bryman (2018, s. 505) är detta en vanlig kombination i studier där forskare behöver samla de källor som är lättast tillgängliga. Bekvämlighetsurval innebär att forskaren försöker ta kontakt med lämpliga intervjupersoner på det lättaste och minst kostsamma sättet som möjligt (ibid.). Snöbollsurval betyder att en inledningsvis intervjuar en person som bär på relevant kunskap och erfarenhet, som sedan kan hänvisa en vidare till andra personer med liknande erfarenheter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 41).

Vi valde ursprungligen att skriva till tre kontakter som arbetar utredande på socialtjänsten med barn och unga i två olika kommuner. Detta berodde på att vi ville genomföra provintervjuer med någon av dessa personer och även kunna hänvisas vidare till andra kollegor eller lämpliga kontakter som kunde bli de slutgiltiga intervjupersonerna.

Anledningen till att vi valde att kontakta dessa personer var att vi med den tiden vi hade till förfogande för vår studie såg det som fördelaktigt att kontakta någon vi kände sedan tidigare som kunde hjälpa oss vidare med relevanta intervjupersoner.

Efter att det hade gått några veckor och vi enbart fått ett svar från de arbetsplatser vi hade tagit kontakt med beslutade vi oss för att även skriva ett inlägg i en Facebookgrupp som heter "Socionom", där yrkesverksamma socionomer samt socionomstudenter är medlemmar. Vi hade tidigare sett att flera andra studenter hade försökt hitta intervjupersoner i den gruppen och tänkte att det vore ett smidigt sätt att hitta intervjupersoner på ett målinriktat sätt. Genom Facebookgruppen fick vi kontakt med tre personer i vår målgrupp från olika kommuner i Sverige, vilket inte var något hinder eftersom våra intervjuer skulle genomföras på distans. De andra tre intervjupersonerna hittades via de två första arbetsplatserna vi tagit kontakt med. Initialt var vår tanke att enbart intervju socialsekreterare, men vi valde sedan att bredda urvalet till beslutsfattare inom socialtjänsten. Inom ramen för vår studie, med den tiden vi hade till förfogande och den rådande coronapandemin, bedömdes sex intervjupersoner vara tillräckliga för att kunna besvara vår forskningsfråga.

Det finns naturligtvis både fördelar och nackdelar med de urvalsmetoder vi använde oss av. Utifrån snöbollsurvalet är det exempelvis den första kontaktpersonen som hänvisar forskaren till andra intervjupersoner och därför kan detta påverka vilka som inkluderas i studien och vilka som inte gör det. De personer som vi hänvisades till kan förmodas ha en kontakt med den första intervjupersonen, vilket kan innebära att de bär på liknande attityder och har vissa gemensamma erfarenheter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 41). Det finns dock även fördelar med att använda sig av denna urvalsmetod, då det är till stor hjälp för att få tag på intervjupersoner med relevant information och i rätt position för att kunna bidra till att svara på studiens frågeställningar. I efterhand är vi glada över att vi fick tag på intervjupersoner som inte arbetar inom samma kommun eftersom vi fick ta del av socialarbetares tankegångar från fem olika kommuner runtom i hela Sverige. Fördelen med det målinriktade urvalet var att de intervjupersoner som kontaktades via Facebook inte var knutna till kontakter vi kände sedan tidigare. Det var även ett lätt sätt att få tag på personer som hade tid och intresse att vara med i studien då de såg ett öppet inlägg i en grupp de frivilligt var med i på Facebook, som bland annat syftar till att knyta ihop studenter med yrkesverksamma socionomer.

4.2.1 Presentation av informanterna

I tabellen nedan ges en presentation av våra intervjupersoner:

	Yrkestitel	Antal år på arbetsplatsen	Intervjuform	Intervjuns längd
Intervjuperson 1	Utredande socialsekreterare i ungdomsteam	4 år	Telefonintervju	20 minuter
Intervjuperson 2	Utredande socialsekreterare barn och unga	1 år	Zoom-intervju	53 minuter
Intervjuperson 3	Utredande socialsekreterare barn och unga	Cirka 1 år	Skype-intervju	27 minuter
Intervjuperson 4	Socialsekreterare resurspool barn och unga	3 år	Zoom-intervju	29 minuter
Intervjuperson 5	Sektionschef barn och unga	4 år	Teams-intervju	49 minuter

Intervjuperson 6	Utredande socialsekreterare barn och unga	Cirka 1 år	Telefonintervju	40 minuter
------------------	---	------------	-----------------	------------

4.3 Metodens tillförlitlighet

Att använda sig av begreppen validitet och reliabilitet är inte särskilt passande i en kvalitativ studie, då reliabilitet handlar om stabiliteten i data vid upprepade mätningar och validitet handlar om vad vi mäter genom standardiserade mätningsspecurer (Barmark & Djurfeldt 2015, s. 52). Bryman (2018, s. 467) använder sig istället av paraply-begreppet ”tillförlitlighet” när en forskare ska bedöma studiens kvalitet. Denna tillförlitlighet är uppdelad i fyra underkategorier och av dessa har vi valt att fokusera på begreppen pålitlighet och trovärdighet. En motsvarighet till reliabiliteten i den kvantitativa forskningen är pålitlighet, vilken är mer applicerbar på kvalitativ forskning (Bryman 2018, s. 468). Med pålitlighet avses att forskningsarbetet genomförs på ett konsekvent sätt och att även utomstående personer kan göra en bedömning av de procedurer som använts (Lind 2014, s. 132).

För att kunna visa på en pålitlighet i vår studie har vi försökt vara mycket transparenta med hur forskningsprocessen gått till genom att exempelvis redovisa sökningsförfarandets alla steg, samt redogjort för hur vi har tagit kontakt med våra intervjupersoner. Vi har även försökt att inte spekulera i det som intervjupersonerna menar utan istället tittat på vad de faktiskt säger i intervjuerna, vilket kan innebära att vi fått ett mer objektivt resultat. Detta kan peka på en pålitlighet i vår studie. Å andra sidan kan forskaren inte ses som helt fränkopplad från datainsamlandet i kvalitativa studier, utan snarare som en producent av data, enligt Svensson och Ahrne (2015, s. 20). Med detta i åtanke anser vi det vara viktigt att vara öppna med de val vi har gjort i vår studie.

Enligt Bryman (2018, s. 467) handlar trovärdighet om huruvida forskaren säkerställt att forskningen är utförd i enlighet med de regler som finns, samt att resultatet av studien rapporteras till intervjupersonerna för att garantera att de har uppfattats korrekt. För att visa på trovärdighet i vår studie har vi i våra intervjuer varit noga med att säkerställa att vi har uppfattat intervjupersonerna rätt och ställt fördjupande frågor när det uppkommit någon oklarhet i våra intervjuer. Dessutom gav vi samtliga intervjupersoner möjligheten att läsa

transkriberingen av respektive intervju för att försäkra oss om att vi uppfattat dem rätt. Två av intervjupersonerna tackade ja till erbjudandet medan resterande avböjde.

Ett vidare steg för att säkra studiens tillförlitlighet är att vi genomförde en provintervju för att se att de frågor vi ställde faktiskt svarade mot vår forskningsfråga och syftet med studien. Denna provintervju gjordes med den kontakten vi hade på en socialtjänst och hen kunde hjälpa oss att bli bekväma i rollen som intervjuare, samtidigt som vi fick bra feedback på hur våra frågor uppfattades och togs emot. På detta sätt kunde vi säkerställa att vi undersökte det vi faktiskt ville undersöka och att det var en hållbar intervjuguide.

4.4 Bearbetning och analys

I analysen av det kvalitativa materialet som samlats in är det av vikt att materialet inte är för stort. Rennstam och Wästerfors (2015, s. 221) menar att kvalitativt material ofta blir rikt och att intervjuer som skrivs ut i sin helhet kan bli cirka 30 sidor långa. För att hantera den mängden av material är det viktigt att sortera, reducera och argumentera i analysen (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 220). Av den anledningen läste vi igenom vårt material flera gånger och började med att läsa det i sin helhet utan att kommentera något, för att sedan i diskussion med varandra komma överens om teman och kategorier som hade dykt upp i våra tankar vid läsningen. Här tittade vi efter återkommande teman eller kopplingar i texten och undersökte hur dessa kunde relateras till våra frågeställningar.

Redan vid transkriberingen kan det framkomma några initiala tankar, då analysen och bearbetningen pågår under hela forskningsprocessen (Svensson & Ahrne 2015, s. 24). Viktigt här är att inte enbart finna utsagor med likartat innehåll utan även ta med de utsagor som säger tvärtemot och på så sätt kan ge en större variation i analysen (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 228–229). De teman vi fann intressanta och även motstridiga kodades efter olika färger i transkriberingsdokumenten för att underlätta arbetet med analysen. Vi valde att färgkoda materialet mening för mening då kodningen av hela stycken kan bli lite för lång. Teman som kom upp under kodningen var “Klarhet i hur en ska arbeta med barnkonventionen”, “Synen på barnkonventionens inkorporering”, “Synen på barnkonventionens inverkan i sitt dagliga arbete”, “Upplevelse av att kunna uppfylla barnkonventionens artiklar i sitt dagliga arbete” och “Förhoppningar om barnkonventionens roll i sitt framtida arbete”. Sedan sammanställdes dessa kodningar i ett eget dokument utifrån de teman vi hade. I resultatdelen av denna uppsats har andra rubriker valts som fångar kärnan

i resonemangen. Eftersom vi var två personer som bearbetade materialet hade vi en fördel i att vi kunde komma med olika perspektiv och få en mer nyanserad bild av vårt material när vi diskuterade med varandra.

4.5 Etiska överväganden

Vår studie ämnade att undersöka hur beslutsfattare resonerar om en ny lagstiftning. Då detta är en del av deras arbete och vardag kom vi inte in på några känsliga frågor i vår studie, utan istället ställde vi frågor där vi var intresserade av deras tankar kring lagen kopplat till deras yrkesroll och inte deras privata åsikter. Frågorna hölls därför på en nivå där intervjupersonerna inte kunde tänkas hamna i en ställning som skulle kunna äventyra deras position på arbetsplatsen. För att vi i vårt genomförande skulle kunna möjliggöra ett gott individskydd i vår studie och värna om självbestämmandet samt människovärdet var vi tvungna att uppfylla vissa forskningskrav. De etiska principerna informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet, som nämns av Bryman (2018, s. 170–171), var därför något vi behövde ta hänsyn till.

Informationskravet berör det faktum att informanterna till studien ska bli informerade om att deras deltagande i studien sker på frivillig väg, vad undersökningens syfte berör samt vilka moment som kommer ingå i undersökningen (Bryman 2018, s. 170). För att ta hänsyn till detta i vår studie var vi tydliga med att ge denna information till våra intervjupersoner innan vi bokade in en intervju genom ett skriftligt informationsutskick, så att informanterna hade kännedom om förutsättningarna för intervjun. Dessutom informerade vi muntligen inför varje intervju om att det var helt upp till var och en att bestämma över vad de ville besvara och att de gärna fick hoppa över en fråga utan att motivera det närmare.

Vidare uppfylldes samtyckeskravet genom att vi upplyste intervjupersonerna om att deras deltagande i studien skedde på frivillig väg, vilket Bryman (2018, s. 170) framhåller som viktigt att informera om. Deltagarna hade även möjlighet att avbryta sin medverkan när de ville, vilket Lind (2014, s. 133) påpekar är viktigt att klargöra. Därför talade vi om detta för intervjupersonerna före varje intervju och samtliga gav sitt samtycke till att delta i studien, vilket dokumenterades av oss.

Konfidentialitetskravet är nästa krav som måste uppfyllas i en studie, vilket innebär att de uppgifter som inkommer via intervjupersonerna måste behandlas med högsta konfidentialitet (Bryman 2018, s. 170–171). För att vi skulle kunna uppfylla detta krav och skydda våra informanter lagrade vi intervjupersonernas personuppgifter på ett säkert sätt i inloggningsskyddade dokument som bara vi hade åtkomst till för att se till att inga obehöriga personer skulle kunna få tillträde till det materialet. Vi avstod vidare från att använda oss av namn i intervjun och i transkriberingen, och istället valde vi att ha en siffra för varje intervjuperson som vi kommit överens om gemensamt. Vi ämnar även att radera det inspelade materialet så fort uppsatsen är färdigställd och godkänd.

Avslutningsvis tog vi hänsyn till nyttjandekravet, vilket handlar om att det material som insamlas enbart får användas till forskningens ändamål och inget mer utöver detta (Bryman 2018, s. 171). För att säkerställa att detta skulle uppfyllas har det insamlade materialet endast använts i denna studie och detta informerade vi även intervjupersonerna om i det informationsbrev vi skickade ut. Vi informerade dessutom om vilka människor som skulle ha tillgång till vår studie och att den skulle komma att publiceras efter godkännande.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt redovisas studiens resultat utifrån de teman som framkommit under kodningen. Dessa är utbildning och kunskap, riktlinjer, krock med andra lagar, arbetet med barnkonventionen samt förhoppningar om barnkonventionens framtida roll. Resultatet analyseras med hjälp av de begrepp som presenterats under teoriavsnittet samt tidigare forskning. Avsnittet är uppdelat i olika underrubriker utifrån informanternas utsagor och inte utifrån våra frågeställningar, då dessa ofta nämndes samtidigt i intervjupersonernas resonemang.

5.1 Utbildning och kunskap om barnkonventionen

Samtliga informanter har någon gång under socionomprogrammet fått utbildning kring barnkonventionen. En skillnad mellan informanterna är mängden utbildning som de har fått på arbetsplatsen inför inkorporeringen av barnkonventionen. Fem av de sex informanterna menar att de inte har fått någon utbildning på sin arbetsplats. En av informanterna uppger att det hade planerats för en utbildning i början på detta år på dennes arbetsplats, men att den hade ställts in på grund av coronapandemin. Intervjuperson 5 som är sektionschef är den enda som uppger att hen har fått utbildning på sin arbetsplats, då hen fått många utbildningar i egenskap av sin roll som chef under de senaste två åren. Fyra av informanterna uppger att de har diskuterat barnkonventionens inkorporering på sin arbetsplats men mest på en generell nivå.

Den ovannämnda bristen på utbildning om barnkonventionen kan ses som problematisk i ljuset av Lindholms (2014, s. 22) resonemang om att lagtillämpare (till exempel socialarbetare) behöver förstå barnkonventionen och ha kunskap om den för att en implementering av densamma ska kunna ske. Detta tas även upp av Olsson och Sonander (2019, s. 164) som menar att beslutsfattares handlingsutrymme medför att de behöver ha kunskap om barnkonventionen för att kunna göra barnrättsbaserade bedömningar. Även i Hydéns (2002) normmodell lyfts kunskap (K) fram som en viktig komponent för att en handling ska kunna genomföras och en ny norm ska få fäste. Det kan antas vara svårt för beslutsfattarna att tillämpa barnkonventionen fullt ut om de saknar uppdaterad kunskap om barnkonventionen och hur de ska använda den. Detta synliggörs av att flera av intervjupersonerna önskar att de fått mer utbildning och tillfällen att diskutera

barnkonventionens inkorporering. Ett intresse för utbildning kring förändringen som inkorporeringen innebär för beslutsfattarna belyses i citatet nedan:

Ja men alltså en förmiddag eller två timmar [...] någon PowerPoint-presentation liksom att så här, det här är barnkonventionen [...] de här skillnaderna kommer ni få i ert arbete eller [...] så här kommer det påverka dig som socialsekreterare. Så det hade jag ändå velat efterfråga för det är ju en viktig del av vårt arbete.

- Intervjuperson 3

Alla intervjupersoner uppger att de på det stora hela känner sig relativt insatta i barnkonventionen, däremot inte på den detaljnivån att de skulle kunna räkna upp alla artiklar. En del av informanterna upplever dock att de hade önskat att de var mer insatta i barnkonventionen än vad de är idag. Dessa önskemål kan relateras till Hydéns (2002) normmodell, då vissa har en önskan om att ha mer kunskap (K) om barnkonventionen än de har idag, men att de inte fått möjlighet då det inte erbjudits någon mer utbildning på arbetsplatsen. Denna brist på utbildning kan ses som att det inte funnits möjligheter/systemvillkor (SM) för att tillhandahålla utbildning, vilket i ett fall hängde ihop med coronapandemin. Det kan dock te sig märkligt att det planerades för en utbildning efter att lagen redan hade inkorporerats, vilket även lyftes fram av en intervjuperson som menar att arbetslaget hade väntat på att det skulle göras förberedelser i slutet av förra året. Detta hade dock inte skett. Bristen på utbildning om barnkonventionen och dess inkorporering kan antas leda till en förvirring bland beslutsfattarna eftersom det blir svårt att tillämpa lagen när det inte upplevs vara tydligt hur deras arbete påverkas.

Vissa av informanterna har själva tagit initiativ till att läsa extrakurser i barnkonventionen samt barns rättigheter på universitetsnivå redan innan inkorporeringen, då de har ett stort intresse för dessa frågor. Här kan således Hydéns (2002, s. 285) definition av egen vilja/värderingar (V) som drivkraft för en viss handling inom normmodellen tas upp. Intervjuperson 2, som läst extrakurser om barnkonventionen, använde den även före inkorporeringen i sitt arbete och var väldigt engagerad i att den skulle få genomslag i arbetet. För att det inte ska ligga på den enskilde beslutsfattarens ansvar att inhämta kunskapen efterfrågar hen dock mer utbildning även på sin arbetsplats, då inte alla själva kan läsa extrakurser på universitetet. Enligt intervjupersonens åsikt är det därmed av vikt att det sker en kompetensutveckling på arbetsplatsen. I ett perspektiv som är relaterat till normmodellen blir det här tydligt att det krävs ett samspel mellan (V), (K) och (SM) eftersom det inte enbart

räcker med att ha en av förutsättningarna. Att bara ha viljan till att ha mer kunskap om barnkonventionen räcker inte om det inte finns möjligheter på arbetsplatsen till att få mer utbildning om den. Alltså kan inte en ny norm etableras i detta fall utifrån Hydéns (2002, s. 287) resonemang om att viljeförutsättningen (V) måste stämma överens med möjligheterna/systemvillkoren (SM). Ett kritiskt perspektiv gällande detta är om det kan eller borde ligga på varje enskild beslutsfattare att själv ta ansvar över att läsa mer om barnkonventionen? Skulle alla få samma utbildning och kunskap kan det antas leda till ett mer rättssäkert arbete där det inte spelar någon roll vilken beslutsfattare barn och familjer möter, då alla sitter på liknande kunskapsbas.

Avsaknaden av utbildning om barnkonventionens inkorporering kan enligt Intervjuperson 1 vara en organisationsfråga och hänga ihop med de dagliga prioriteringar som måste göras. Även det egna ansvaret lyfts fram i relation till att arbeta utifrån barnkonventionen och flera av intervjupersonerna menar att det till viss del är upp till dem att göra det:

[...] det ligger ju dels på mitt individuella plan som handläggare. Jag har ju ett visst ansvar att liksom använda barnkonventionen, tala och representera barnkonventionen och så.

- Intervjuperson 3

Samtliga intervjupersoner uppger dock att arbetet som beslutsfattare inom barn och unga på socialtjänsten ofta är väldigt tidskrävande och att det är svårt att hinna med alla de saker som behöver göras:

[...] jag tänker att det, att vi som enskilda handläggare självklart, också så har ju vi ett eget ansvar att sätta in oss i saker och ting och hålla oss uppdaterade. Det är ju liksom den krassa verkligheten att det ofta är det som får stå åt sidan. [...] det pratar vi ju ständigt om, att när ny forskning, när det kommer nya lagar så ska vi ju ta upp det och diskutera det på typ teamträffar och grupper.

- Intervjuperson 1

Dessa tankar kan kopplas tillbaka till begreppet vilja (V) i Hydéns (2002) normmodell. Om varje enskild beslutsfattare vill ta eget ansvar för att informera sig om vad barnkonventionens inkorporering innebär, kan de ha möjlighet att arbeta utifrån den. Dock spelar det i den här situationen ingen roll hur mycket vilja den enskilde har om det inte finns möjlighet och förutsättningar till att göra detta. Denna problematik kan vi se utifrån att intervjupersonerna beskriver att det tidskrävande arbetet på socialtjänsten innebär att andra saker måste

prioriteras. I och med detta finns det utifrån beslutsfattarnas resonemang inte riktigt de möjligheter/systemvillkor (SM) som behövs för att de ska kunna ta eget ansvar. En vidare komplikation som beslutsfattarna nämner är avsaknaden av riktlinjer vilket presenteras i avsnittet nedan.

5.2 Avsaknad av riktlinjer från lagstiftaren

Samtliga intervjupersoner upplever att de saknar direktiv och riktlinjer från lagstiftaren om vad inkorporeringen av barnkonventionen faktiskt innebär för arbetet inom socialtjänsten, både före och efter inkorporeringen. Detta anser intervjupersonerna även kunna hänga ihop med bristen på information och utbildning på arbetsplatsen som nämndes ovan. Att det inte gjorts några konkreta förberedelser på arbetsplatsen kan alltså kopplas till att det inte funnits några direktiv från lagstiftaren om hur lagen ska tillämpas.

På frågan om det hade funnits några riktlinjer från lagstiftaren svarade Intervjuperson 2 nekande och utvecklade resonemanget med orden: "Helt plötsligt var det första januari och 'oj nu har vi fått en ny lag som vi måste förhålla oss till'." vilket tyder på en avsaknad av förberedelser som gör det svårt för beslutsfattarna att arbeta med den nya lagen. En annan informant framhöll följande i relation till direktiv både före och efter inkorporeringen:

Nej det har vi inte [...] och jag vet att många har den uppfattningen också. Det var också någonting vi tog upp på den här avdelningskonferensen vi hade för några månader sen. Att okej, visst, fine, det här är en ny lag, vi ska använda oss av den men hur? [...] jag tycker inte att vi har fått konkreta direktiv för hur vi ska göra. Det hänger fortfarande i luften liksom.

- Intervjuperson 6

Som tidigare nämnts menade Thorburn Stern (2019) att inkorporeringen av barnkonventionen i Sverige skulle bli svår eftersom det inte finns någon internationell domstol som kan tillhandahålla rättspraxis eller någon annan form av vägledning i den praktiska tillämpningen. Även Lagrådet (2017) lyfte i sitt yttrande fram att beslutsfattare skulle få det svårt att tolka lagen eftersom det inte finns några riktlinjer, samt att det skulle dröja innan det kom auktoritativa riktlinjer som lagtillämparna skulle kunna följa. Eftersom intervjupersonerna inte känner att de har kunskapen om inkorporeringens betydelse blir det svårt för dem att arbeta utifrån lagen. Detta kan förstås som *the gap problem*, vilket Baier, Svensson och Nafstad (2018, s. 41) menar finns mellan *law in action* och *law in books*. *Law in books*

handlar i det här fallet om det som finns skrivet i barnkonventionen, medan *law in action* handlar om hur det omsätts i praktiken av beslutsfattare. Eftersom lagens intentioner inte hänger ihop med det faktiska utfallet, då beslutsfattarna inte upplever sig fullt ut ha kunskapen eller möjligheten att följa lagen, uppstår alltså ett glapp. Utifrån våra intervjuer ser vi att Lagrådets (2017) farhågor gällande svårigheter med implementeringen i praktiken bekräftas, då det inte finns någon högre instans som kan ge riktlinjer för hur beslutsfattarna ska arbeta. Lagen kan därför utifrån Hydéns (2002) modell över rättens struktur sägas ha tydliga vad- och vem-regler, eftersom rättigheterna är tydliga och det framgår att ansvaret ligger på Sveriges myndigheter att tillgodose dem. Den kan dock anses sakna en hur-regel över hur beslutsfattare faktiskt ska använda den nya lagen och arbeta med barns rättigheter.

5.3 Krock med andra lagar

Flera av intervjupersonerna påtalar att det i vissa fall kan bli en krock mellan barnkonventionen och andra lagar. Framförallt lyfts föräldrabalken, LVU och de olika migrationslagarna fram. En av intervjupersonerna påtalar exempelvis följande:

Men man får också vara medveten om att lagar som föräldrabalken och migrationslagarna vi har i Sverige, de kan gå över. Man kan ju prioritera olika lagar utifrån olika rekvisit eller paragrafer [...] och jag tror ju inte att barnkonventionen kommer på första plats. Utan jag tror den är väldigt underprioriterad. Och initierar inte lika mycket som de andra lagparagraferna [...] Men det är långt ifrån så att man liksom helt kan luta sig tillbaka mot barnkonventionen och använda sig av bara den i sina beslut. Det går liksom inte. Så mycket väger den ju inte än. [...] det beror på att vi har lagar som är väldigt gamla som till exempel föräldrabalken. Och det är ingenting man kan redigera eller justera på en gång bara för att det träder in en ny lag. Utan det är en väldigt lång process.

- Intervjuperson 6

I Barnombudsmannens (2020) rapport lyfts liknande resonemang fram, då olika delar av befintlig svensk lagstiftning anses gå emot barnkonventionens artiklar. Här för intervjupersonen dessutom fram resonemanget att hen upplever att barnkonventionen är underprioriterad i relation till andra lagar, vilket kan tyda på en bristande vilja att använda den. Detta kan ses som en växelverkan utifrån Hydéns (2002) normmodell, då det å ena sidan kan betyda att det inte finns en vilja (V) att prioritera barnkonventionen från högre beslutsnivå eftersom lagstiftaren inte valt att ge barnkonventionen företräde i förhållande till andra lagar. Därmed finns alltså inte viljan (V) att förändra möjligheterna/systemvillkoren (SM). Dessutom kan det ses som att beslutsfattare saknar viljan (V) att använda sig av

barnkonventionen om möjligheterna/systemvillkoren (SM) ser ut på så sätt att barnkonventionen underprioriteras jämfört med andra lagar. Om känslan av att barnkonventionen inte kommer prioriteras uppstår hos beslutfattarna finns det få förutsättningar för att en ny norm ska skapas där barnkonventionen väger tyngre än de ovannämnda lagarna. Utifrån detta förstår vi det som att det behöver finnas en vilja (V) att prioritera barnkonventionen och ge den mer tyngd som lag, både på strukturnivå hos lagstiftaren samt på individnivå bland beslutsfattarna.

Mot denna bakgrund hävdar samtliga intervjupersoner att det krävs prejudicerande fall som kan ge klarhet i hur socialarbetare ska hantera krocken med andra lagar, eftersom det innebär svåra ställningstaganden när de inte vet hur barnkonventionen ska värderas gentemot befintliga lagar. Detta belyses i citatet nedan:

[...] men vilken artikel går först [...] och när det krockar med föräldrabalken, det får ju lagstiftaren som allting annat, det får ju bli prejudikat till sist och så vet vi, vägledande var vi ska hän någonstans och det är väl det. Det kommer ta tid men det är så här. [...] Hur ska vi förhålla oss till skillnader mellan barnkonventionen, och kraven i socialtjänstlagen, kraven vid LVU-bedömningar och kraven vid föräldrabalken och liknande [...] Vi behöver helt enkelt veta vilket ben ska vi stå på i dessa frågor.

- Intervjuperson 5

Även Intervjuperson 4 framför liknande resonemang:

Hur de står i förhållande till andra lagar, det är väl framförallt det. Barns rätt till att komma till tal, är den större än föräldrarnas rätt att bestämma? Eller är den mindre? Det är ju de här, när man ställer dem mot varandra, det är ju då intressant att se vilken lag som ska väga tyngst.

- Intervjuperson 4

Dessa citat kan kopplas tillbaka till den kritik som Thorburn Stern (2019) lyfte fram inför inkorporeringen, nämligen att det saknas riktlinjer om vilken norm som ska råda i en konflikt mellan barnkonventionen och andra svenska lagar. I Norge har barnkonventionen som tidigare nämnts fått företrädesrätt framför andra lagar, vilket klargör vilken norm som ska råda vid en konflikt. Detta är dock inte fallet i Sverige (Barnombudsmannen 2019).

I och med att det inte har kommit några riktlinjer om hur beslutsfattarna ska arbeta med barnkonventionen som lag väntar informanterna i nuläget på prejudicerande domar och rättsbeslut som kan vägleda dem. Då arbetet inom myndighetsutövningen på socialtjänsten

ofta grundar sig på rättspraxis menar informanterna att de behöver domar som kan ge klarhet om hur barnkonventionen kan användas. Detta kan relateras till resonemanget hos Lindholm (2014, s. 22) som menar att det krävs tydliga mål och stöd från ledningshåll för att enskilda lagtillämpare ska kunna arbeta utifrån barnkonventionen. Utifrån Hydéns (2002) modell över rättigheters struktur tyder intervjupersonernas resonemang, som tidigare nämnts, på en brist på hur-regler i och med inkorporeringen av barnkonventionen. Det vill säga på vilket sätt rätten ska tolkas och hur informanterna ska besluta utifrån den när den krockar med andra lagar. Därför efterfrågar informanterna nu prejudicerande domar som kan ge svar på denna fråga och vägleda dem i hur de faktiskt ska handlägga den nya rätten. Enligt Lagrådet (2017) innebär detta ett omvänt sätt att implementera en ny lag i svensk rätt, vilket även var en anledning till att de avrådde från inkorporeringen. Detta berodde på att Lagrådet (2017) ansåg att det skulle läggas för mycket ansvar på rättstillämpningen när det gällde att undersöka om barnkonventionen krockade med svensk rätt, vilket vi i vår studie ser att beslutsfattarna bekräftar.

5.3.1 Vuxenperspektiv kontra barnperspektiv

En anledning till att barnkonventionen uppfattas krocka med befintliga svenska lagar är att dessa ofta har ett annat fokus, vilket framgår av citatet nedan:

Och jag tror att det tar tid att införliva en lag som barnkonventionen i ett land som länge har fokuserat på föräldrarnas rätt. [...] och sen så är det många länder, både i-länder som utvecklingsländer, och så är det liksom. Vi lever med det sen innan. [...] Det är som en ny diskurs. Och liksom komma igång. Det kommer ta sin lilla tid.

- Intervjuperson 6

Även i Barnombudsmannens rapport (2020) lyfts föräldrarätten fram som mycket stark i Sverige, något Krappmann (2010) menar är vanligt även i andra länder då vårdnadshavares rättigheter ofta är lagstadgade i rättssystemen. Utifrån citatet ovan kan det slutas att föräldrarätten ses som en starkare norm i samhället än barnets rättigheter. För att förstå hur detta har en inverkan på barnkonventionens inkorporering kan det rättssociologiska perspektivet på rättens effekter som beroende av samhällets normer användas, vilket lyfts fram av Baier, Svensson och Nafstad (2018, s. 41). Normen i barnkonventionen grundar sig i barns rättigheter och vårdnadshavares skyldigheter gentemot sina barn. Normen i exempelvis föräldrabalken är istället att vårdnadshavare har rätt till sina barn, samt att bestämma i alla

frågor som rör dem. I och med att barnkonventionen grundar sig i en annan norm än den som råder i samhället, då föräldrabalken ses som en tung lag av intervjupersonerna, kan det antas att rätten inte kommer få någon effekt förrän även normen har ändrats. Detta står dock i motsättning till Socialstyrelsens riktlinje om att barnets intresse ska ha företräde vid en konflikt mellan vuxenperspektivet och barnperspektivet (Kunskapsguiden 2017). Frågan är alltså om en normförändring redan håller på att ske i samhället med Socialstyrelsen i spetsen, men att det tar tid innan det får fäste?

Många av informanterna påtalar likt intervjupersonen ovan det faktum att vuxenperspektivet ofta tar större plats än barnperspektivet i utredningar. Ett exempel som tas upp är att vårdnadshavare har rätt att neka till en insats som socialtjänsten anser behövs, och att det då inte spelar någon roll om barnet själv samtyckt till det om hen ännu inte fyllt 15 år. Intervjupersonerna påtalar även att det är vanligt att redogöra mycket för vad vårdnadshavare säger i utredningar, då det är de som bestämmer över barnet, framförallt när barnet är under 15 år.

En problematisering av detta som lyfts fram är att när socialtjänsten och barnet är av samma åsikt är det ändå vårdnadshavarnas uppfattning som avgör om barnet inte fyllt 15 år. Intervjuperson 5 berättar exempelvis att beslutfattarna inte har lagstöd till att tvinga vårdnadshavarna till någonting utan att behöva tvångsomhänderta barnet. Informanten menar att det är svårt att förstå anledningen till att socialtjänsten behöver tvångsomhänderta barnet när det är vårdnadshavarna som brister i omsorgen och uttrycker istället en önskan om att ha ett mandat att tvinga vårdnadshavarna till att bättra sig utan att behöva gå via barnet. Även barnkonventionen framhåller att barnets röst och åsikter ska framträda, vilket dock inte alltid kan ske i praktiken eftersom 15 år har satts som gräns för att barn ska få vara en egen part. Här kan *the gap problem* som Baier, Svensson och Nafstad (2018, s. 41) talar om användas för att belysa skillnaden mellan vad barnkonventionen som ny lag säger, det vill säga *law in books*, jämfört hur det praktiseras i verkligheten, alltså *law in action*, när det fortfarande finns andra normer som avgör om barnets röst får framträda eller inte. Dessutom kan det ses som att det finns två olika *law in books* för tillfället, eftersom både barnkonventionen och föräldrabalken gäller i nuläget, trots att dessa står i motsättning till varandra. Det ter sig alltså naturligt att beslutfattarna är kluvna i sin användning av dessa lagar när den ena är gammal och har varit viktig för deras arbete länge, medan den nyare barnkonventionen saknar riktlinjer för hur den ska användas.

Informanterna uppger dock att barnets röst helst ska ta lika stor plats som vårdnadshavarnas även om det inte alltid gör det. Intervjuperson 4 menar att en förklaring till detta kan vara att vårdnadshavare pratar mycket och driver sitt ärende medan barn inte gör det på samma sätt. Vårdnadshavare kan ge långa utläggningar om saker, speciellt om de sinsemellan har en hög konfliktnivå. I sådana lägen kan det vara svårt att avgöra barnets inställning, eftersom barnet kan dras mycket mellan vårdnadshavarna. Intervjuperson 4 upplever att det i dessa fall ofta leder till att vuxenperspektivet tar väldigt stor plats. Vidare påtalar informanten att det vid hemtagningsbegäran är mycket fokus på om vårdnadshavarna bättrat sig och väldigt lite fokus på hur barnet egentligen har det. Därav blir det mycket fokus på vårdnadshavarnas situation medan barnet glöms bort.

Dessa utsagor visar återigen att det är svårt att få barnets röst att framträda när vuxenperspektivet tar mer plats och fortfarande är norm inom socialtjänstens arbete. Samtidigt kan vi urskilja en inställning hos intervjupersonerna om att det inte borde vara så, då det är socialtjänsten som har ansvar för att lyfta fram barnen:

Vi försöker väl väga in, men sen från socialtjänsten så blir det ju så att vi får gå på barns rätt och vill föräldrarna driva deras rätt får de anlita advokater, eller göra det på sitt sätt. Alltså de kan ju driva sina rättigheter, vuxna människor, det kan ju inte barn.

- Intervjuperson 4

Enligt Lindholm (2014, s. 23) är en förutsättning för att lagtillämparna ska kunna implementera barnkonventionen att dessa reflekterar kring sina egna värderingar och åsikter i förhållande till den. I intervjuerna menar våra intervjupersoner att det är problematiskt att vuxenperspektivet ofta lyfts fram mer än barnets, och de gör därmed reflektioner om hur detta går emot barnets rättigheter. Utifrån Hydéns (2002) normmodell kan denna medvetenhet om brister i arbetet i förhållande till barnkonventionen förstås som en kunskap (K) om vad som inte fungerar, samt en vilja (V) att förändra detta. Sammantaget kan detta innebära att det finns förutsättningar för att det ska kunna ske en normförändring utifrån beslutsfattarnas resonemang, när även möjligheterna/systemvilkoren (SM) förändras och det blir tydligare hur de ska arbeta utifrån barnkonventionen.

Några av intervjupersonerna upplever dock att föräldrarätten har försvagats något i och med barnkonventionens inkorporering, vilket en informant beskriver så här:

[...] barnen har ju nu [...] de har ju större rättigheter på ont och gott eller vad man ska säga. Det försätter ju föräldrarna i en lite svagare position. Barnets rättigheter blir ju starkare, och det ska de ju såklart vara. Men det är ju inte alltid det bästa att barnen har så starka rättigheter och ibland kanske man måste se det från föräldrarnas perspektiv också. [...] när man jobbar på barn och unga då blir det ju mycket fokus på enbart på barnen.

- Intervjuperson 2

Även Intervjuperson 6 påtalar denna uppfattning och uppger följande:

Ja [...] jag tänker att det kan bli missförstånd, att man sen kanske tänker, okej nu är det bara fokus på barnet. Och absolut ska man se till barnets bästa men för att kunna göra det så måste man också titta på vad som faktiskt finns runt omkring barnet. Och en viktig grej som finns runt barnet, det är faktiskt föräldrarna. [...] och andra vuxna som är betydelsefulla för barnet. Så man kan inte bara, jag tror man måste försöka ha ett helikopterperspektiv. Och inte bara snäva in, 'amen nu är det barnkonventionen som gäller och det ska vi liksom köra med' utan man får nog försöka, men se det lite som buffé. Att man har barnkonventionen, föräldrabalken, SoL och så vidare.

- Intervjuperson 6

Dessa citat kan ses som en hårdragen syn på barnkonventionen där barnets rättigheter och vilja är det enda som blir avgörande, samt att förhållanden och aktörer runt omkring inte får lika stor betydelse. Även Roose och De Bie (2008) lyfter fram dessa nackdelar med barns utökade rättigheter inom det sociala arbetet och menar att vårdnadshavares auktoritet undergrävs när de enbart ska tillgodose barns rättigheter. I citaten ovan kan en liknande rädsla utläsas då intervjupersonerna menar att det inte enbart går att titta på barnet och dess rättigheter i frågor som rör dem. Vidare framhäver Roose och De Bie (ibid.) även en oro över att det sociala arbetet ska landa i en kamp över vems juridiska rättigheter som ska väga tyngre. En sådan diskussion kan vi skönja i intervjupersonernas resonemang, då vårdnadshavarnas rättigheter ställs mot barnens och det framstår som att de måste välja en sida. Utifrån bristen på riktlinjer och utbildning om barnkonventionens betydelse inom socialtjänsten som våra intervjupersoner har påtalat tidigare kan detta bli en svår bedömningsfråga som kräver tid, och det kan förklara varför implementeringen av lagen i det praktiska arbetet dröjer.

5.4 Upplevelse av att kunna uppfylla barnkonventionens artiklar

Fem av de sex informanterna säger rakt ut att de arbetade utifrån barnkonventionen redan innan inkorporeringen. Även Intervjuperson 3, som inte rakt ut säger detta, nämner att dess

artiklar till stor del redan var implementerade i bland annat SoL, LVU och föräldrabalken tidigare. En annan informant framhåller följande:

[...] för mig har barnkonventionen alltid varit självklar. Och det är det jag menar att det beror på de värderingar som en utredande socialsekreterare har. För det kan ju vara så att någon annan tänker, amen det är ju barnkonventionen, det är liksom ingen lag eller så. Men för mig har den känts väldigt självklar för hur jag ska tänka. Att den går in på liksom mänskliga rättigheter som är till för alla människor.

- Intervjuperson 6

Det Intervjuperson 6 framhåller är något som även Lindholm (2014, s. 24) berör och som nämnts tidigare, nämligen att det är av vikt att lagtillämparen är medveten om de åsikter och värderingar denne bär med sig i arbetet för att det ska vara möjligt att implementera barnkonventionen. För Intervjuperson 6 är barnkonventionen självklar och har alltid varit det, vilket kan påverka personens möjlighet att kunna arbeta utifrån barnkonventionen. För någon som inte bär på samma värderingar kan det däremot bli svårare att se barnkonventionen som något som en bör arbeta med i sitt dagliga arbete. Detta kan även kopplas till Hydéns (2002, s. 285) begrepp värderingar (V) i normmodellen som beskrivs ligga till grund för hur människor handlar i praktiken. Socialarbetarens värderingar kan alltså bli viktiga i förhållande till hur stor plats barnkonventionen kommer ta i deras dagliga arbete. Om en socialarbetare ser det som viktigt att arbeta utifrån barnkonventionen kommer hen även vara mer benägen att lägga tid på att implementera dess grunder i sitt arbete.

En förändring som en av informanterna lyfter fram är att hen idag upplever att hen kan vinna i rätten eftersom det går att hänvisa till barnkonventionens artiklar och ha dessa som stöd på ett annat sätt sedan inkorporeringen gjordes. Informanten har dock även tidigare använt sig av barnkonventionen som ett hjälpmedel men känner sig tryggare med att ha den som lag idag:

Jag känner mig också tryggare i att ha barnkonventionen i ryggen när jag sitter där i rätten. [...] Jag har haft lite tuffare LVU-ärenden där jag kanske har vunnit i rätten tack vare att jag har barnkonventionen som lag på min sida. [...] för jag är inte så säker på om det hade hållt för LVU om jag inte hade haft barnkonvention, och jag hade tagit upp de artiklarna som var nödvändiga i just de ärendena.

- Intervjuperson 2

Även Intervjuperson 6 lyfter fram att det har kommit mer och mer hänvisningar till barnkonventionen i utredningar efter dess inkorporering. Intervjuperson 1 menar att barnkonventionen har fått mer tyngd idag och att det finns mer respekt för det som blir lag. Detta lyftes även fram som resultat av Lundy, Kilkelly och Byrne (2013) eftersom det framkom att själva inkorporeringen av barnkonventionen som lag är ett viktigt mål, då det innebar en ökad medvetenhet om konventionen vilket ger barnkonventionen mer kraft än tidigare. På så sätt förenklar inkorporeringen för tjänstemän att tillgodose barns rättigheter vilket även framhålls av våra intervjupersoner. Detta belyser även Thorburn Stern (2019) som menade att barnkonventionens inkorporering kunde komma att stärka barnets roll som rättighetsinnehavare samt att barnkonventionen som lag ökar sannolikheten att beslutsfattare beaktar barns rättigheter mer. Här kan normmodellen av Hydén (2002) vara behjälplig vid förståelsen av den upplevda förändringen. Eftersom barnkonventionen har inkorporerats i svensk lag har en del av möjligheterna/systemvillkoren (SM) förändrats och detta innebär att barnkonventionen kan få mer tyngd och respekt enligt intervjupersonerna. I de fallen där samtliga tre komponenter, det vill säga vilja (V), kunskap (K) och möjligheter/systemvillkor (SM) i normmodellen är uppfyllda kan en normförändring alltså vara på väg att ske.

Samtliga informanter anser sig ha arbetat med stöd i barnkonventionen till viss del redan före inkorporeringen i och med att de alla har erfarenhet av BBIC som bygger på barnkonventionen. Exempelvis lyfts rubriken "Barnets bästa" i BBIC fram, där barnkonventionens artiklar ofta diskuteras i förhållande till utredningen. Intervjuperson 5 menar att handläggarna då tvingas reflektera kring barnkonventionen vid skrivandet av detta avsnitt: "[...] genom att man gör det vid varje utredning, då håller man det vid liv. Förhoppningen är ju att då fortsätter vi med det." Barnets bästa formuleras på olika sätt bland intervjupersonerna och definieras dels utifrån barns minimibehov och utveckling, dels som en bedömningsfråga inom socialtjänsten. Slutligen definieras det som barns rätt att komma till tals och vara delaktiga. Intervjupersonerna lyfter även fram vårdnadshavares ansvar i relation till barnets bästa och vikten av en god uppfostran.

Att samtliga intervjupersoner framhåller att de jobbat med barnkonventionen innan den inkorporerades kan tyda på att de inte ser en stor skillnad nu då den blivit lag, då de alltid tagit hänsyn till den i sitt arbete. Detta kan kopplas till det som tidigare nämnts om bristande utbildning om vad barnkonventionens inkorporering ska komma att innebära för beslutsfattarnas dagliga arbete. Som tidigare nämnts har Sverige fått kritik av

barnrättskommittén gällande hur barnets bästa tillgodoses (Barnombudsmannen 2015, s. 4). Då barnkonventionen saknar en definition av barnets bästa ställs det höga krav på den enskilde handläggarens kunskap och förmåga att anpassa barnets bästa till det barn det berör, enligt Olsson och Sonander (2019, s. 163). Intervjupersonerna har alla lite olika ingångar i sin definition av barnets bästa men menar sammantaget att det är en bedömningsfråga utifrån varje enskilt fall, vilket även framgår av Socialstyrelsens riktlinjer (Kunskapsguiden 2017). Detta kan dock innebära svåra ställningstaganden i det praktiska arbetet, då varje enskild beslutsfattare kan ha en egen bedömning av samma situation om de har olika erfarenheter och kunskaper bakom sig. Det förutsätter att alla beslutsfattare har samma kunskap om vad barns behov är för att sedan kunna göra en sammantagen bedömning. Om alla beslutsfattare innehar olika värderingar om vad som är barnets bästa kan det riskera att leda till inkonsekventa bedömningar av liknande fall. Detta kan återkopplas till vikten av utbildning och riktlinjer gällande hur barnkonventionen ska tolkas för att arbetet med barn ska bli så rättssäkert som möjligt.

Vad gäller barns rätt att komma till tals menar samtliga intervjupersoner att de anser att det är viktigt att träffa barn och göra dem delaktiga i utredningar. Ibland kan dock tidsbrist inom arbetet leda till att de inte kan ha så många samtal med barn som de hade velat ha:

Man ska ju egentligen träffa dem tre-fem gånger tror jag att det är. Det står i våra riktlinjer. [...] men tyvärr är det så att vi hinner inte alltid. Så man försöker träffa dem så mycket man bara kan men det bästa är ju att träffa barnen och prata med dem. Men sen kan du aldrig tvinga ett barn att prata.

- Intervjuperson 2

En annan intervjuperson menar att hen brukar ha två barnsamtal för att låta barn komma till tals och Intervjuperson 6 säger att hen vill bli bättre på att ha fler barnsamtal, speciellt avslutande samtal i slutet av en utredning. Intervjuperson 1 uppger att det är en bedömningsfråga utifrån vad oron handlar om:

[...] så det är ju väldigt varierande hur många samtal man har liksom under utredningstiden också. Ibland har vi kanske fyra/fem samtal med ungdomen och ännu fler, ibland kanske man har ett samtal. Man känner att man har en tydlig och klar bild liksom. Och det beror också helt på vad oron handlar om.

- Intervjuperson 1

Här kan en tidsbrist alltså påverka huruvida barnsamtal kan hållas som planerat och den yrkesverksamma måste ibland i det enskilda fallet bedöma om det finns tillräcklig oro för att barnets röst ska höras. I ljuset av att barnkonventionen inte ger några riktlinjer gällande barnets rätt att komma till tals menar Olsson och Sonander (2019, s. 172) att den yrkesverksamma måste ha en stor kompetens kring hur denna artikel ska tillämpas. Eftersom intervjupersonerna dock menar att de gärna hade velat hålla i fler barnsamtal ser vi det som att det utifrån Hydéns (2002) normmodell kan föreligga möjligheter/systemvillkor (SM) som gör det svårt för de yrkesverksamma att ha så många barnsamtal som de bedömer som tillräckliga. Detta är något även barnrättskommittén har berört i sin kritik gentemot Sverige, då de menar att barns rätt att komma till tals beaktas otillräckligt i praktiken vad gäller bland annat utredningar inom socialtjänsten (Barnombudsmannen 2015, s. 5). Även barn uppger att de inte alltid hinner prata klart i möten med socialtjänsten (Socialstyrelsen 2015a, s. 91). Flera av intervjupersonerna har dock viljan (V) att hålla i fler barnsamtal medan andra menar att det blir en bedömningsfråga om hur mycket som är nödvändigt. Här handlar det alltså inte om det olämplighetsrekvisit som Barnombudsmannen (2020, s. 13) talar om i sin rapport, utan snarare om vad som bedöms vara nödvändigt av den enskilde beslutsfattaren för att utredningen ska kunna genomföras.

Liknande resultat lyfts även fram av Vis, Holtan och Thomas (2012) som fann att socialarbetare i Norge avstod från att involvera barn i vissa fall då de såg det som onödigt att göra dem delaktiga. Hos våra intervjupersoner verkar det dock handla om att det uppfattas som onödigt att höra barnen fler gånger än vad som bedöms krävas. Detta hör eventuellt samman med den tidsbrist som intervjupersonerna nämner. Det är möjligt att fler barnsamtal upplevs som onödiga om intervjupersonerna har en känsla av att de enbart har tid att hålla i de viktigaste samtalen i sina utredningar. Betydelsen av detta skulle då vara att barnets röst villkoras på grund av tidsbrist inom socialtjänsten. Detta lyfts även fram av Vis, Holtan och Thomas (2012) som påtalar att organisatoriska hinder i vissa fall inte tillåter beslutsfattare att utveckla de relationer som krävs för att göra barn delaktiga.

I relation till att låta barn komma till tals ställde vi frågor om hur barnets ålder och mognad kan påverka det enskilda fallet. Flera intervjupersoner lyfter fram att det ofta är lättare att prata med ungdomar, eftersom de kan hålla en kontakt med dem direkt utan att de behöver gå via vårdnadshavarna. Ett problem med att involvera barn under 15 år som inte kan vara egen part anser intervjupersonerna nämligen vara att vårdnadshavarna kan neka till att låta barnen

komma till tals, med stöd i föräldrabalken. Upplever intervjupersonerna dock att oron är tillräckligt stark menar samtliga intervjupersoner att de med stöd i SoL kan prata med barnen utan vårdnadshavarnas samtycke. Detta försöker de dock undvika så gott det går då de vill behålla alliansen med vårdnadshavarna så långt som möjligt. Istället försöker de trygga vårdnadshavarna i hur samtalet kommer gå till och förklara vikten av att barnet ska komma till tals för att oron inte ska bli större. En av intervjupersonerna berättar om ett ärende hen arbetar med i nuläget där kontakten med en familj enbart sker genom mailkonversationer med vårdnadshavarna och att dessa motsätter sig till att handläggarna tar kontakt med barnen:

Så vi försöker inhämta så mycket information från annat håll som vi bara kan. [...] och utifrån det så försöker vi avgöra om det finns såpass många grunder som gör att vi faktiskt kan gå emot föräldrarnas vilja eller inte. [...] och kan vi inte det så sätter det, då blir det stopp helt enkelt så då får vi vänta, tyvärr tills en annan anmälan kommer.

- Intervjuperson 6

Detta citat påvisar att det fortfarande finns svårigheter med att låta barn komma till tals i enlighet med barnkonventionen när föräldern motsätter sig det. Om barnet inte är 15 år och samtycker själv krävs det väldigt starka grunder för att beslutsfattare ska kunna gå emot föräldrarnas rätt att bestämma över sina barn i enlighet med föräldrabalken. Om dessa inte finns kan socialarbetarna i nuläget alltså inte följa barnkonventionen fullt ut. Som tidigare nämnts under avsnittet om vuxenperspektiv kontra barnperspektiv är alltså vårdnadshavarens rätt ofta det som styr i praktiken även idag enligt beslutsfattarna och det som i detta fall får väga tyngre än barns lagstadgade rätt att komma till tals.

Utöver detta upplever intervjupersonerna att det kan vara svårt att få direkta svar från mycket små barn. De menar att yngre barn ibland inte kan formulera sig tillräckligt bra och saknar en röd tråd i sina tankar. Intervjupersonerna menar dock att de har metoder de försöker använda sig av i dessa fall och att de anpassar sig efter barnet. Problem som kan uppstå i arbetet med ungdomar enligt intervjupersonerna är att dessa kan ljuga ibland, dels på grund av lojalitet mot vårdnadshavarna och dels för att få sin vilja igenom. Detta kräver att socialarbetarna har kunskap om barnets situation och även barns generella utveckling. Ålder kan alltså påverka på vilket sätt beslutsfattarna arbetar med barn och hur dessa kommer till tals. Enligt Socialstyrelsens kunskapsstöd (2015b) är det därför viktigt att detta problematiseras av beslutsfattare och att de för ett resonemang om den bedömningen de gör, vilket

intervjupersonerna ger uttryck för. När det gäller resultatet från Vis, Holtan och Thomas (2012) studie av norska socialarbeters svårigheter i att tala med barn, kan som ovan nämnts några likheter med vår empiri konstateras. I den norska studien upplevde socialarbetarna det som svårt att involvera barn och uttryckte en oro över att skada dem, medan våra intervjupersoner i de flesta fall involverar barn på olika sätt och har de organisatoriska förutsättningarna för att i alla fall ha en del barnsamtal. De lyfter dock likt socialarbetarna i den norska studien fram kommunikationssvårigheter och upplever att barnets ålder, mognad och funktionsvariation kan ha en påverkan på den information som kan inhämtas. Våra informanter upplever dock att de kan anpassa sig efter barnet och har de metoder och hjälpmedel som behövs för att kunna involvera barn.

5.5 Förhoppningar om barnkonventionens roll i det framtida arbetet

Sammantaget menar alla informanter att det är positivt att barnkonventionen blivit lag i Sverige och har förhoppningen om att arbetet ska fortsätta för att stärka barns rättigheter. De framhåller att barnets rätt kontra vårdnadshavarnas behov bli starkare, att barnkonventionen behöver få större utrymme i arbetet, samt att det i domstol måste läggas större vikt vid barns utsagor. En intervjuperson menar att det som krävs är viljan och att en kämpar för det. Samtliga informanter tror att effekten av inkorporeringen ligger i framtiden eftersom ingen riktigt vet hur de ska arbeta utifrån barnkonventionen i dagsläget, då det saknas direktiv. I Lagrådets (2017) yttrande i samband med lagrådsremissen beträffande barnkonventionen lyftes detta fram som ett möjligt hinder för inkorporeringen i praktiken, då det förmodades att det skulle dröja innan tydliga riktlinjer kom. Uppfattningen i informanternas resonemang är alltså att barnkonventionen förhoppningsvis kommer komma att användas mer och mer när olika förändringar som krävs för en full inkorporering genomförs. Det kan dock te sig anmärkningsvärt att en inkorporerad lag inte ses ha någon särskild effekt i dagsläget.

En viktig aspekt som lyfts fram när det gäller frågan om hur barnkonventionen ska få genomslag är att de som arbetar i rätten också behöver få utbildning om barnkonventionen och exempelvis anknytningsteori för att kunna göra barnrättsbaserade bedömningar. Detta hoppas intervjupersonerna kommer ske inom snar framtid, efterhand som arbetet med barnkonventionen utvecklas mer och mer. Vidare framhålls att befintliga svenska lagar behöver förändras för att barnkonventionen ska kunna få genomslag i praktiken. Framförallt lyfts föräldrabalken, LVU och migrationslagarna fram. Detta belyses exempelvis i citatet nedan:

[...] jag tror vi behöver ändra på föräldrabalken något och justera den. [...] jag tror vi behöver ändra, som vi var inne på innan, LVU-lagstiftningen till exempel. Och det tror jag kommer, det är bara att jobba på det. Ge inte upp, vi behåller hoppet.

- Intervjuperson 5

En vidare förhoppning bland intervjupersonerna är att olika myndigheter ska få en samsyn på barns rättigheter, vilket beskrivs på följande sätt av Intervjuperson 5:

[...] ja min förhoppning är att olika delar av, vad ska jag kalla det? Myndighetsverige liksom får ett mer enhetligt perspektiv på barnets behov och då är det allt från socialtjänst, skola, till Försäkringskassan, till polisen. [...] att vi samlas mer kring en utgångspunkt och i alla fall har med den trots att vi har väldigt olika uppdrag. Det är min förhoppning för framtiden. Att vi någonstans funderar på vad vi gör för barnet, eller varför gör jag detta? Blir det bättre för barnet eller blir det bättre för mig eller vem är det egentligen det blir bättre för?

- Intervjuperson 5

Liknande förhoppningar framförs av Intervjuperson 4:

[...] jag hoppas ju att det, att man kommer lägga mycket större vikt vid både barns vilja och barns bästa. Speciellt i domstolar. Att man kan se barns helhetssituation på ett annat sätt i domstolar. Men, och kanske framförallt, vid vårdnad, boende och umgängesutredningar.

- Intervjuperson 4

Intervjupersonerna beskriver en önskan om att det ska genomföras fler utbildningar om barns rättigheter, samt att andra lagar behöver en översyn och kanske förändras. Dessutom efterfrågas en gemensam utgångspunkt bland olika yrkesgrupper och även inom socialtjänsten där barnets behov sätts i fokus och det alltså sker ett perspektivbyte även bland närliggande aktörer. Således kan det förstås som att intervjupersonerna efterfrågar en likhet i värderingar. Även Olsson och Sonander (2019, 172) menar att det finns olika definitioner hos olika myndigheter när det gäller frågan om vad exempelvis barns rätt att komma till tals innebär. Det kan alltså tolkas som att intervjupersonerna menar att det är svårt att samarbeta med andra aktörer när de inte har samma syn på hur barns rättigheter ska omsättas i praktiken. Sammantaget lyfter intervjupersonerna fram samtliga komponenter i Hydéns (2002) normmodell för att en normförändring ska kunna ske. De menar att det krävs mer kunskap (K) om barn i rätten och en samsyn bland olika myndigheter på barns rättigheter.

Dessutom krävs viljan/värderingarna (V) att driva barnrättsfrågor och fortsätta jobba med att stärka barn som rättighetsbärare genom att beslutsfattarna reflekterar över hur de arbetar med barn och varför de gör på olika sätt. Slutligen behöver lagar som går emot barnkonventionen, det vill säga möjligheterna/systemvilkoren (SM), förändras så att dessa inte krockar med varandra utan har samma ambition.

6. Slutdiskussion

I vår studie beskrivs inkorporeringen av barnkonventionen som bristfällig av de beslutsfattare som arbetar med barn och unga. Bland annat lyfts faktorer som avsaknad av förberedelser, riktlinjer och prejudicerande domar, krock med andra lagar samt motstridiga normer fram. Även tidsbrist och dagliga prioriteringsfrågor lyfts fram som hinder för att beslutsfattare ska kunna uppfylla barnkonventionens artiklar.

Vår första frågeställning rörande hur beslutsfattarna resonerar om sitt arbete med barnkonventionen före inkorporeringen har i analysen belysts på olika sätt. De flesta menar att de arbetade med barnkonventionen redan innan den blev lag, då viktiga artiklar återfinns i bland annat SoL och andra lagrum. Även metodstödet BBIC lyfts fram som ett sätt att arbeta med barnkonventionens artiklar före inkorporeringen. Gällande vår andra frågeställning, angående beslutsfattarnas sätt att resonera om barnkonventionens inkorporering i sitt arbete idag, kan vi se att de på det stora hela inte talar om en särskilt stor förändring. Detta beror på att de menar att de inte riktigt fått de riktlinjer som behövs för att veta hur de ska väga barnkonventionen mot andra lagar. Även det egna ansvaret i att sätta sig in i barnkonventionen lyfts fram av informanterna. I motsättning till detta ställer vi oss frågan om ansvaret utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv egentligen inte borde ligga på en högre nivå? I sådana fall skulle alla beslutsfattare kunna få samma förutsättningar för att arbeta med lagen på bästa sätt.

Det lyfts dock även fram att barnkonventionen har fått lite mer tyngd i och med att den har blivit lag och att den nu kan appliceras mer direkt. Samtidigt tas problematiken med att barnkonventionen i dagsläget står i motsättning till andra lagar upp, vilket kan tänkas vara en anledning till att den inte får den verkan som den skulle kunna ha. Detta kopplas i analysen till normers betydelse då vårdnadshavares rättigheter ofta väger tyngre än barns, vilket även Barnombudsmannens (2020, s. 7) rapport konstaterar. Vi ställer oss därför frågande till om barnkonventionen hade fått mer tyngd som lag om inkorporeringen hade genomförts efter att befintlig svensk lagstiftning hade korrigerats, så att lagarna inte krockat med varandra?

Det är dock viktigt att ha i åtanke att ett perspektivskifte tar tid, framförallt när det finns starka normer i samhället som har en annan utgångspunkt än barnkonventionen. Även i vårt resultat framkommer att det finns en rädsla bland socialarbetare för att barnets rättigheter ska

få för stort utrymme och att det holistiska fokuset på sociala problem kan komma att hamna i skymundan. Detta kan ses som ett uttryck för en stark norm kring föräldrarätten som de inte vill ska försvinna helt. Frågan är om detta hänger ihop med att barnkonventionen innehåller vaga formuleringar och därför kan antas betyda att vuxenperspektivet helt ska glömmas bort, vilket skulle understryka vikten av utbildning kring barnkonventionens innehåll.

I relation till vår tredje frågeställning, rörande hur beslutsfattarna resonerar kring det framtida arbetet med barnkonventionen, kan vi skönja en hoppfullhet om att fler förändringar ska komma att ske. Här framhålls vikten av att det finns en vilja hos beslutsfattare att driva barnrättsfrågor. Framförallt efterfrågas riktlinjer och prejudicerande domar som kan bli vägledande i arbetet, samt en samsyn bland andra myndigheter med ett ökat barnrättsfokus. Även en önskan om utbildning om barn bland dem som arbetar i rätten uttrycks. På det stora hela framgår det dock i resultatet att barnkonventionens inkorporering ses som positiv och att beslutsfattarna hoppas att barns rättigheter ska stärkas ännu mer, men att detta ligger i framtiden. I analysen framhålls att det är anmärkningsvärt att en inkorporerad lag inte har fått en fulländad betydelse.

För att skapa ytterligare förståelse för beslutsfattares resonemang om barnkonventionens inkorporering hade det varit intressant att genomföra samma studie med våra intervjupersoner om några år, eftersom det är först då de menar att barnkonventionen kommer att ha fått starkare genomslag i deras arbete. På så sätt hade det varit möjligt att se huruvida deras förhoppningar om ökade riktlinjer, direktiv och nödvändiga förändringar i samhället förverkligats eller om de skulle resonera kring barnkonventionen på ett annat sätt när det gått lite mer tid. I framtida studier hade det även varit intressant att fråga beslutsfattare om hur de tror barn ser på barnkonventionens inkorporering för att skapa en förståelse för barns perspektiv i frågan. Givetvis hade detta varit en vuxens barnperspektiv, men utifrån de forskningsetiska principer som finns hade det varit ett alternativ.

Referenser

Baier, Matthias, Måns Svensson & Ida Nafstad (2018) *Om rättssociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Barmark, Mimmi & Göran Djurfeldt (2015) *Statistisk verktygslåda 0 - att förstå och förändra världen med siffror*. Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen (2015) Barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige 2015. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/fns-barnrattskomite/barnrattskommittens-rekommendationer-till-sverige/> Hämtad: 2020-03-30.

Barnombudsmannen (2019) Frågor och svar inför att barnkonventionen blir svensk lag. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/barn/fragor-och-svar-infor-att-barnkonventionen-blir-svensk-lag/>. Senast uppdaterad: 2019-10-25.

Barnombudsmannen (2020) Barnkonventionen. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>. Hämtad: 2020-03-04.

Barnombudsmannen (2020) *Dom tror att dom vet bättre. Barnet som rättighetsbärare*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.

Cederborg, Ann-Christin (2014) Inledning. I: Ann-Christin Cederborg (red.). *Barnperspektiv i socialtjänsten*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Hydén, Håkan (2002) *Normvetenskap*. Lund Universitet: Sociologiska institutionen.

Lagrådet (2017) Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-09-06.

Lind, Rolf (2014) *Vidga vetandet: en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Lindholm, Johanna (2014) FN:s konvention om barnets rättigheter. I: Ann-Christin Cederborg (red.). *Barnperspektiv i socialtjänsten*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Lundy, Laura, Ursula Kilkelly & Bronagh Byrne (2013) Incorporation of the United Nations Convention on the Rights of the Child in Law: A Comparative Review. *International Journal of Children's Rights*, 21(3): 442–463.

Kunskapsguiden (2017) Barnets rättigheter. <https://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/Yrkesintroduktion-for-socialtjanstens-barn-och-ungdomsvard/Sidor/Barnets-rattigheter.aspx> Senast granskad: 2017-01-10.

Krappmann, Lothar (2010) The weight of the child's view (Article 12 of the Convention on the Rights of the Child). *International Journal of Children's Rights* 18(4): 501–513.

Olsson, Patrik & Anna Sonander (2019) Att omsätta lag i handling. I: *Perspektiv på barnkonventionen: Forskning, teori och praktik*. Anna Sonander & Lina Ponnert (red.). Lund: Studentlitteratur.

Proposition 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*.

Roose, Rudi & Maria De Bie (2008) Children's rights: a challenge for social work. *International social work*, 51(1): 37-46.

Socialstyrelsen (2015a) *Utreda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2015b) *Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*.

SFS 2018:1197. *Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*.

SOU 2016:19. *Barnkonventionen blir svensk lag*. Betänkande av barnrättighetsutredningen.

Svensson, Peter & Göran Ahrne (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Thorburn Stern, Rebecca (2019) Much Ado about Nothing? The Road to the Incorporation of the UN Convention on the Rights of the Child in Sweden. *The International Journal of Children's Rights*, 27(2): 266-305.

Unicef (2018) Barnkonventionens ställning i Sverige. <https://unicef.se/projekt/barnkonventionens-stallning-i-sverige>. Hämtad: 2020-03-04.

Vis, Svein Arild, Amy Holtan & Nigel Thomas (2012) Obstacles for child participation in

care and protection cases-why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review*, 21(1): 7–23.

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

Förfrågan om att delta i en studie om barnkonventionens inkorporering i svensk lagstiftning.

Vi är två socionomstudenter som vill genomföra en undersökning som ska ligga till grund för vårt examensarbete inom socionomprogrammet vid Lunds universitet. Syftet med studien är att ta del av de resonemang och tankar som socialsekreterare inom arbetet med barn och unga har angående att barnkonventionen numera är gällande lag.

Studien planerar att genomföras med intervjuer i olika former med start vecka 14 fram till vecka 18. Vi är medvetna om att den rådande corona-krisen medför vissa begränsningar och har därför tänkt att hålla intervjuer via Zoom/Skype alternativt på telefon, beroende på vad du känner dig mest bekväm med. Intervjun kommer att beröra dina tankar och dina funderingar kring barnkonventionens nya ställning som svensk lag inom ditt arbete. Det är av vikt att intervjun sker i en ostörd miljö, på en tid och plats som du bestämmer. Intervjun kommer att spelas in och skrivas ut i text med ditt samtycke.

Den information som inhämtas av dig kommer behandlas säkert och förvaras på ett sådant sätt så att ingen obehörig kommer att få ta del av den. Presentationen av intervjuerna kommer att ske så att ingen individ eller arbetsplats kan identifieras. Informationen som vi får till oss kommer att presenteras i form av en muntlig presentation till andra studerande samt i form av ett examensarbete som publiceras vid Socialhögskolan i Lund. Inspelningarna och den utskrivna texten kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Du kommer ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att få en kopia av arbetet om så önskas samt möjlighet att läsa igenom intervjun efter transkriberingen.

Deltagandet är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering. Vid intresse eller frågor kring studien är du välkommen att kontakta oss på mailadress: ma1270ka-s@student.lu.se eller kl6076as-s@student.lu.se. Vi uppskattar verkligen den tid du avsätter!

Med varma hälsningar,
Maria Karastogianni och Klara Asklund
Socionomstudenter termin 6, Socialhögskolan Lund

Bilaga 2: Intervjuguide

Introfrågor:

- Vill du berätta lite om vad du arbetar med?
- Hur länge har du arbetat med det du gör?
- Hur ser en vanlig arbetsdag ut för dig?

Generellt kring barnkonventionen

- Har du fått någon utbildning kring barnkonventionen?
 - Var har du fått denna utbildning?
 - Känner du dig insatt i barnkonventionen?
- Finns det några fördelar enligt dig med att barnkonventionen inkorporerades i den svenska lagstiftningen?
 - Tror du att barnkonventionen som lag gör skillnad för barn?
 - Om ja: på vilket sätt?
- Finns det några nackdelar enligt dig med att barnkonventionen inkorporerades i den svenska lagstiftningen?

Innan inkorporeringen av barnkonventionen

- Arbetade du utifrån barnkonventionen innan den inkorporerades i svensk lag?
 - Om ja: på vilket sätt?
 - Om nej: hur jobbade du istället?
- Upplever du att det fanns en tydlig riktlinje från lagstiftaren om hur din arbetsplats ska arbeta utifrån barnkonventionen inför inkorporeringen?
- Gjordes det några förberedelser inför barnkonventionens inkorporering på din arbetsplats?
 - Om ja: vilka då?

Arbetet med barnkonventionen idag

- Upplever du att du arbetar utifrån barnkonventionen i ditt arbete i dagsläget?
 - Om ja: på vilket sätt?
 - Om nej: varför tror du det är så?
- Har ditt sätt att förhålla dig till barnkonventionen förändrats sedan den inkorporerades i svensk lag?

- Om ja: på vilket sätt?
- Hur definieras barnets bästa:
 - av dig?
 - på din arbetsplats och bland dina kollegor?
- Hur arbetar du praktiskt med barn i ditt dagliga arbete?
 - Finns det några hjälpmedel på din arbetsplats?
 - Arbetar du utifrån BBIC-mallen?
 - Om ja: vad tänker du om den?
 - Påverkar åldern hur du arbetar med barnet?
- Hur ser du till att barnet kommer till tals i utredningar?
 - Hur gör du om barnets föräldrar inte vill låta barnet komma till tals?
 - Är föräldrarna närvarande under barnsamtal?
 - På vilken plats pratar du med barn?
 - På vilket sätt använder du det som barn säger i samtal i en utredning?
 - Påverkar barnets ålder hur stor vikt som läggs vid deras utsagor?
 - Finns det några riktlinjer kring detta på din arbetsplats?

Framtida arbetet med barnkonventionen

- Hur ser du på det framtida arbetet med barnkonventionen?
 - Vad är dina förhoppningar om barnkonventionens roll i ditt arbete i framtiden?
- Tror du det behöver göras något för att stärka barnet som rättighetsbärare?
 - Om ja: vad?
- Tror du det behöver göras något för att barnkonventionen ska få starkare genomslag i den praktiska tillämpningen?
 - Om ja: vad?